

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน

สารนิพนธ์

ของ

กวรรณิการ์ มุลประดับ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์

ตุลาคม 2552

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน

สารนิพนธ์

ของ

กวรรณิการ์ มุลประดับ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์

ตุลาคม 2552

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน

บทคัดย่อ

ของ

กรรณิการ์ มุลประดับ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์

ตุลาคม 2552

กรณีการ ูมูลระดับ. (2552). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน . สารนิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตรัการพัฒนามนุษย์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: รองศาสตราจารย์ ดร. อ้อทิพย์ ราชวรนิยม.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทยและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน โดยนำข้อมูลทุติยภูมิ มาศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ห้สัมพันธ์สหสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรโดยรวม คือประชากรวัยเด็ก และวัยทำงาน มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่ประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากการดำเนินตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 3 เป็นต้นมา ทำให้อัตราการเกิดลดลง และความเจริญทางการแพทย์ ทำให้ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ยสูงขึ้น โดยที่ประชากรวัยทำงานมีแนวโน้มลดลง จึงส่งผลให้มีกำลังแรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงานน้อยลง ทำให้วัยทำงานต้องรับภาระเลี้ยงดูเด็กและผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น สัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้เพิ่มขึ้น จึงอาจส่งผลกระทบต่อการออมในระดับครัวเรือน เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ ของตัวแปร แล้ว ได้ผลว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยและการออมภาคครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อมูลตัวแปรอายุขัยเฉลี่ยของประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ซึ่งคำนวณในช่วงอายุ 0 ปีของช่องสุดท้ายในตารางชีพ (e_0) ในความเป็นจริง แล้ว ประชากรที่สามารถเก็บออม จะเป็นประชากรวัยทำงานที่มีรายได้แล้ว ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 15-59 ปี ดังนั้น ในขณะที่เงินออมภาคครัวเรือนในปีที่ t ควรจะเป็นเงินออมของประชากรที่อยู่ในปีที่ t หัก อายุมัธยฐานที่เริ่มต้นออม เช่น สมมติให้ อายุมัธยฐานที่เริ่มต้นออมเท่ากับ 15 ปี เนื่องจากเริ่มมีการออมภาคบังคับ เมื่อทำการเปรียบเทียบข้อมูล เงินออมภาคครัวเรือน ในปี 2531 ควรใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยของประชากรในปี 2516 เป็นต้น

แนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ที่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงอายุต่างๆ มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ เช่น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายประชากรที่ให้ความสำคัญกับการก้าว เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย แต่ก็ควรพัฒนาในด้านอื่นๆ ควบคู่กันไปด้วย เช่น การบริการการศึกษาแก่ประชากรวัยเด็ก การพัฒนาฝึกฝนฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพของประชากร ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

THE RELATIONSHIP BETWEEN LIFE EXPECTANCY
AND HOUSEHOLD SAVING IN THAILAND

AN ABSTRACT

BY

KANNIKAR MOONPRADAB

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Economics degree in Human Resource Economics
at Srinakharinwirot University

October 2009

Kannikar Moonpradab. (2009). *The Relationship between Life Expectancy and Household Saving in Thailand*. Master's Project, M.Econ. (Human Resource Economics). Bangkok: Graduate school, Srinakarinwirot University. Project Advisor: Assoc.Prof. Dr. Aotip Ratniyom.

This research aims to study The Relationship between Life Expectancy and Household Saving by the secondary data. Study using analysis of correlation coefficients.

The results showed that. Change of the overall population structure. The child age and working age population are likely reduced. As the elderly is likely growing. Due to the implementation of The National Economic and Social Development Plan No.3. It makes the birth rate reduces and the medical progress. Population have higher Life Expectancy. Working age is likely to decrease. There is resulted in a workforce into the labor market less. Working age has been made the burden of raising children and the elderly increased. Expense ratio to increase revenue. It could affect the level of household savings. When the study was the relationship of variables that have the Life Expectancy of the Thai population and Household Savings. It's not relevance. This may be due to the average life expectancy of the population variable data used in this research. Research the average life expectancy at birth data. The calculation of age 0 year of the last box in Life Table (e_0). In fact, Population that can keep saving is on working age population will have income then. That in the age between 15-59 years, so while the household savings in the year of t , should be a savings of the population in the year t that deduct median age of savings such as the start of saving median age equal 15 years, due to the start of compulsory savings. When compare Household Savings in 1988 should use the Life Expectancy of the population in 1973 and so on.

The trend for changing of population structure which change in the other age range. It's affect development of Thailand such as social, economic, health. Population policies consistent with the focus on cutting into society of the elderly in Thailand. However, it should develop in other areas. Concurrently with such services to the population of childhood education. Skill development training. To enhance the ability of the population. To participate in national development.

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถิพย์ ราษฎร์นิยม ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ดร.รัชพันธุ์ เขยจิตร อาจารย์ประพาฬ เพื่อฟังทุกถ้อย การกรรมการสอบสารนิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. เรณู สุขารมณฺ์ คณบดีสำนักวิชา เศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ ท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในงานวิจัย นี้ทุกขั้นตอน อีกทั้งทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัย และรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัยที่จะ ช่วยให้การดำเนินงานในด้านการพัฒนาเป็นไปอย่างมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น และท่านทั้งสี่ยังเป็นแบบฉบับของ อาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์และงานด้านวิชาการอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่าง สูงไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตาม หลักสูตรเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยรู้ว่าการศึกษาระดับปริญญาโทของผู้วิจัยนั้น มิได้สิ้นสุดลงเพียงการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลงได้ หากผู้วิจัยได้ซึมซับกระบวนการเรียนรู้ที่ถูก จุดประกายขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ให้กลายเป็นการเรียนรู้ที่ต้องสืบเนื่องต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด และจะต้องนำเอาความรู้นั้นไปยังประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นต่อไป อีกด้วยจึงจะสมตามเจตนารมณ์ของ เศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์ อย่างสมบูรณ์

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณนายสมควร มูลประดับ และนางสุคำ มูลประดับ บิดาและ มารดาของผู้วิจัย นางสาวนา เจริญวิสุทธิวงศ์ ผู้จัดการบริษัท พลัธท แอนด์ พรินท์ จำกัด และเพื่อนๆ ทุกคนที่ให้ทั้งกำลังใจและกำลังใจที่ดีเยี่ยมตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและทำงานวิจัย

กรรณิการ์ มูลประดับ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	7
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
สมมติฐานในการวิจัย.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชากร.....	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการออม.....	14
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลง ทางประชากรกับการเจริญเติบโตในทางเศรษฐกิจ	18
สถานการณ์ด้านประชากรไทย.....	23
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	30
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	35
กลุ่มประชากรเป้าหมาย.....	35
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	35
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	36
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	36

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรไทย.....	39
ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการออมภาคครัวเรือน.....	44
ตอนที่ 3 การศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร.....	45
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	52
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	52
สมมติฐานในการวิจัย.....	52
วิธีดำเนินการวิจัย.....	52
สรุปผลการวิจัย.....	53
อภิปรายผล.....	56
ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย.....	56
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	57
บรรณานุกรม.....	58
ภาคผนวก.....	61
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	68

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (Life Expectancy at Birth) : 2543 - 2568	1
2	ประมาณการประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุ	23
3	จำนวนประชากรกลางปี อายุ 60 ปีขึ้นไป และร้อยละของประชากรทั้งหมด ที่อายุ 60 ปีขึ้นไปของประเทศไทย พ.ศ. 2547	25
4	ร้อยละของประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำแนกตามอายุ เพศ เขตที่อาศัย และภาค.....	26
5	อายุขัยเฉลี่ยของคนไทย ปี 2547	27
6	อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของประชากรไทย เปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ	27
7	จำนวน (พันคน) และร้อยละของประชากรไทย จำแนกตามกลุ่มอายุ ปี 2533 และปี 2543	39
8	จำนวนคนเกิดและจำนวนคนตาย ระหว่างปี 2531-2550	40
9	อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ระหว่างปี 2531-2550 และอัตราการเปลี่ยนแปลง	44
10	จำนวนเงินออมภาคครัวเรือน ปีพ.ศ.2531-2550 และอัตราการเปลี่ยนแปลง.....	42
11	การออมภาคครัวเรือน ณ ราคาคงที่ ปีฐาน 2550.....	45
12	ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยและเงินออมภาคครัวเรือน ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ.2531 – ปี พ.ศ.2550.....	47
13	วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือน ช่วงปี 2531-2550	48
14	วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือน ช่วงปี 2531-2540	49
15	วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือน ช่วงปี 2541-2550	50
16	เปรียบเทียบสหสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือน ช่วงปี 2531-2550 , ช่วงปี 2531-2540 และช่วงปี 2541-2550	51
17	ตารางชีพประชากรไทยเพศชายปี พ.ศ. 2547	66
18	ค่าวิกฤติของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน	67

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 สัดส่วนร้อยละของประชากรกลุ่มอายุสำคัญ พ.ศ.2480 – 2568.....	2
2 พีระมิดประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2503, 2533, 2543, 2563, 2568.....	3
3 การออม การลงทุน และช่องว่างการออม-การลงทุนของประเทศไทย ปีพ.ศ. 2536 – 2548	4
4 การออมภาคเอกชน และการออมภาครัฐ ปี พ.ศ.2536 - 2548.....	5
5 การออมภาคครัวเรือน และการออมภาคธุรกิจ ปี พ.ศ. 2536 - 2548.....	6
6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
7 ขั้นตอนี่ 1-4 ของการเปลี่ยนผ่านประชากร.....	12
8 ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านประชากรของประเทศไทย	13
9 การกระจายรายได้และการบริโภคในวงจรชีวิต.....	16

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของประชากรมาตลอด ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ ทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหา ด้านการศึกษา ปัญหาการว่างงาน ปัญหาด้านการสาธารณสุข ปัญหาความไม่เพียงพอในการ ให้บริการสาธารณสุขปกเ เป็นต้น ซึ่งรัฐบาลต้องจัดงบประมาณเพื่อการแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ทำให้มี ผลกระทบต่อการกำหนดงบประมาณเพื่อการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ในระยะยาว

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างประชากรโลก กล่าวคือจำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นจากการที่ จำนวนผู้สูงอายุทั้งของโลกและของประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้า ทางการแพทย์และสาธารณสุข รวมทั้งการกระจายบริการด้านสาธารณสุข และจากนโยบายการ วางแผนครอบครัวที่ส่งผลให้อัตราการเจริญพันธุ์ของประชากรลดลง จึงทำให้ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และมีอายุยืนยาวขึ้น

จากการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทย พบว่า สังคมไทยกำลังเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุ ในอนาคตสัดส่วนประชากรในกลุ่มผู้สูงอายุ มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้อาจจะ เนื่องมาจากอายุขัยเฉลี่ยของประชากรของประเทศไทยสูงขึ้น (ตาราง 1)

ตาราง 1 อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (Life Expectancy at Birth) : 2543 – 2568

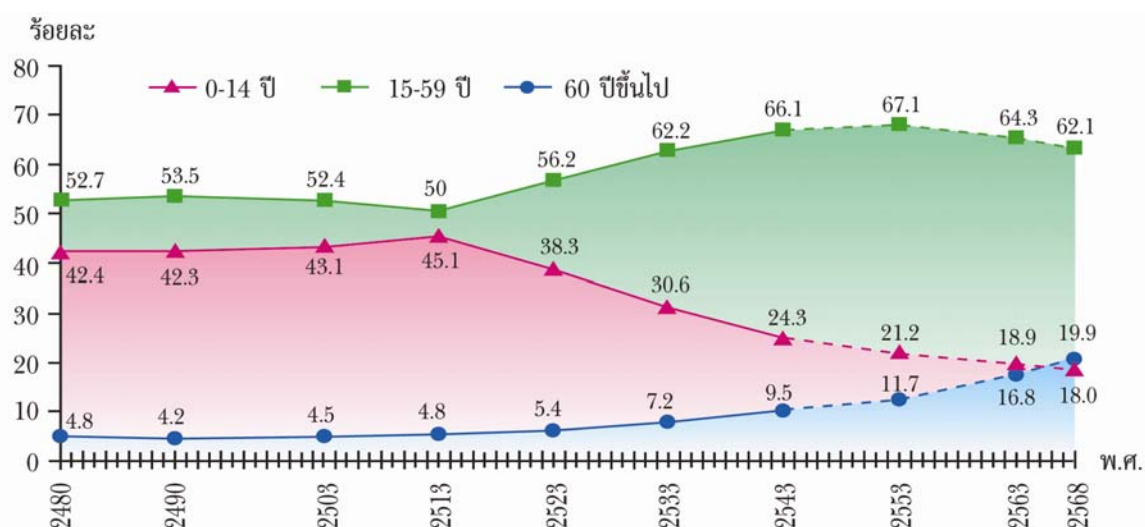
(หน่วย:ปี)

	2543 – 2548	2548 – 2553	2553 – 2558	2558 – 2563	2563 – 2568
ชาย (Male)	67.14	69.35	71.20	72.98	74.72
หญิง (Female)	74.80	76.20	77.56	78.90	80.25

ที่มา: การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2543 – พ.ศ.2568 สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สัดส่วนร้อยละของประชากรในกลุ่มอายุสำคัญ ในช่วงปี พ.ศ. 2480-2568 (ภาพประกอบ 1)

สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่วัยเด็กลดลง เนื่องจากความสำเร็จของการลดภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว ในระยะเวลาอันสั้น

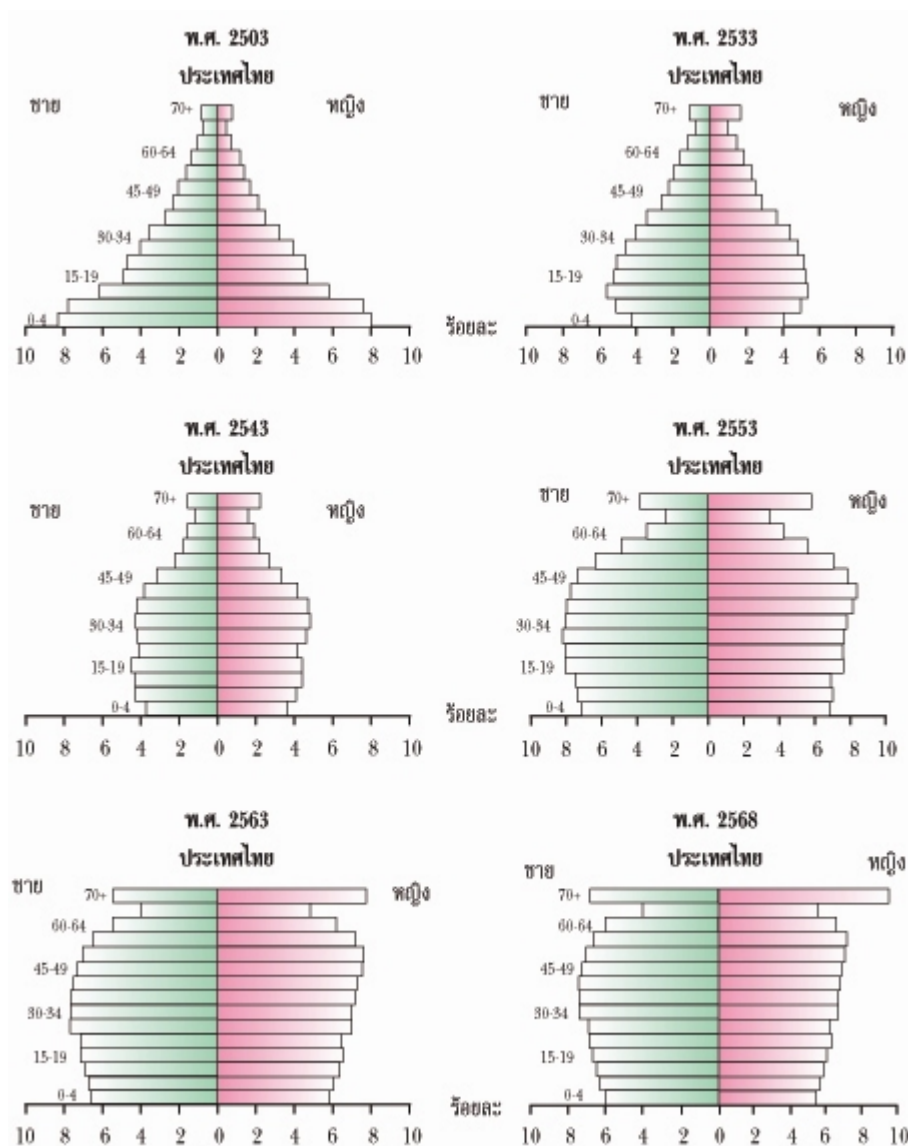
ภาพประกอบ 1 สัดส่วนร้อยละของประชากรกลุ่มอายุสำคัญ พ.ศ. 2480 – พ.ศ.2568

ที่มา: พ.ศ. 2480–2543 ได้จากการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติ อ้างในรายงานการสาธารณสุขไทย 2544 – 2547

พ.ศ. 2553–2568 ได้จากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย

พ.ศ. 2543–2568 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อ้างในรายงานการสาธารณสุขไทย 2544 – 2547

ประชากรไทยได้มีอายุสูงขึ้นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2500 ประชากรสูงอายุของประเทศไทยมีอยู่ไม่ถึงร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมด และอายุมัธยฐานก็ต่ำกว่า 20 ปี อีก 50 ปีต่อมา ในปี พ.ศ. 2550 ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11 ของประชากรไทย และอายุมัธยฐานก็เพิ่มขึ้นเป็น สูงกว่า 30 ปี ยิ่งไปกว่านั้นยังมีแนวโน้มว่า สัดส่วนของประชากรสูงอายุและอายุมัธยฐานของประชากรไทยจะเพิ่มสูงขึ้นอีกในอนาคต ปัจจุบันการที่ประชากรมีอายุสูงขึ้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ประเทศที่พัฒนาแล้วไม่ว่าจะในยุโรปตะวันตก หรือ อเมริกาเหนือ หรือ ประเทศในเอเชียหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สิงคโปร์ สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ประชากรได้มีอายุสูงขึ้นอย่างมากจนกลายเป็นสังคมสูงอายุไปแล้ว (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล)

ภาพประกอบ 2 พีระมิดประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2503, 2533, 2543, 2553, 2563, 2568

ที่มา : พ.ศ. 2503, 2533, 2543 จากสำมะโนประชากรและเคหะ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ
อ้างในรายงานการสาธารณสุขไทย 2544 – 2547

พ.ศ. 2553, 2563, 2568 การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย

พ.ศ. 2543–2568 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

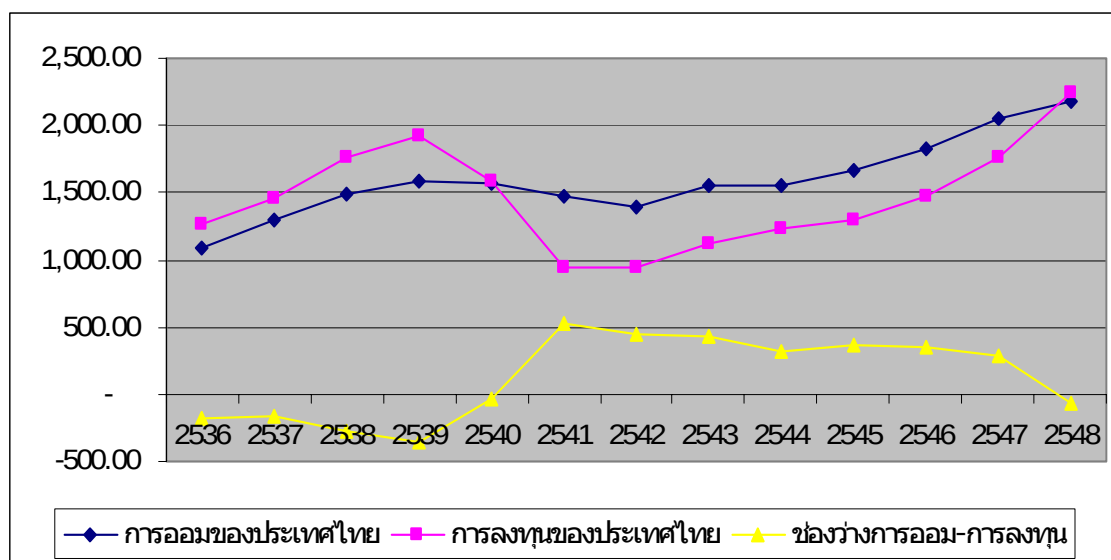
อ้างในรายงานการสาธารณสุขไทย 2544 – 2547

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ในช่วงปี พ.ศ. 2503 จนถึง การคาดการณ์ในปี 2568 (ภาพประกอบ 2) แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ประชากรจะมีอายุเฉลี่ยสูงขึ้น หมายความว่าต่อไป สัดส่วนของประชากรวัยชรา (ผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มขึ้น บอกเป็นนัยว่าการดำรงชีวิต ภายหลังการทำงาน (life after the working age) จะยาวนานกว่าในอดีต อาจหมายถึง ระยะเวลาใน การทำงาน และการเก็บออมทรัพย์สินมากขึ้นตามไปด้วย

การบริโภคของผู้สูงอายุ จะแตกต่างจาก การบริโภคของวัยทำงาน ซึ่งในวัยทำงานจะเป็น ค่า เดินทาง ค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายตามแฟชั่น หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ แต่การบริโภคของผู้สูงอายุ จะเป็นค่า รักษาพยาบาลเป็นหลัก ซึ่งเมื่อพฤติกรรมการบริโภคต่างกัน พฤติกรรมการออมก็แตกต่างกันด้วย

ข้อมูลการออม และการลงทุนของประเทศที่ผ่านมา (ภาพประกอบ 3) จะเห็นได้ว่าการออม และการลงทุนของประเทศไทยลดลงมากในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 ด้านเงินออมหลังวิกฤติ เศรษฐกิจแม้จะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่ดูเหมือนจะไม่เพียงพอกับการลงทุนของประเทศ ซึ่งเพิ่ม สูงขึ้นด้วยเช่นกัน

หน่วย : ล้านบาท

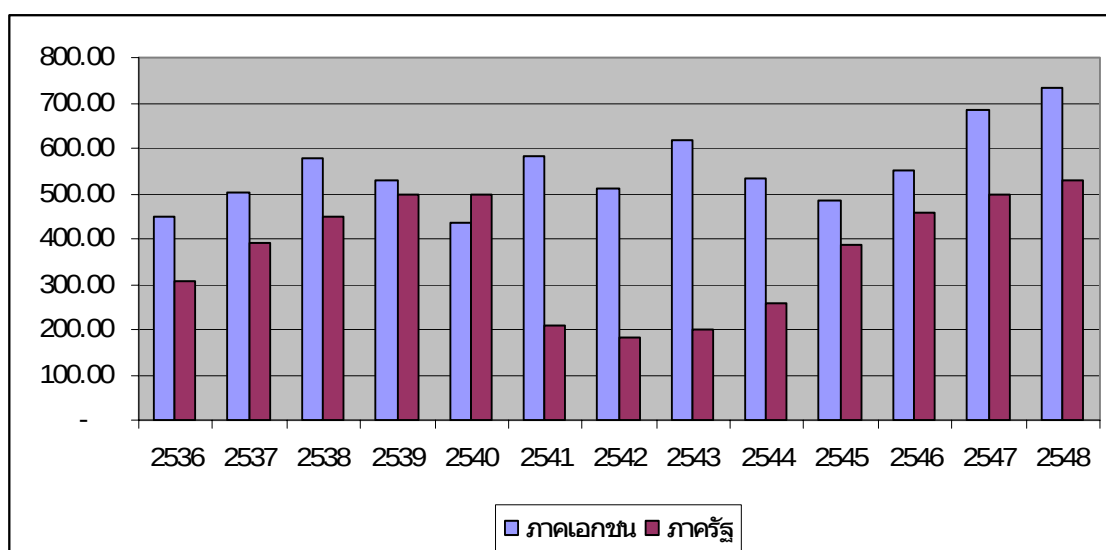

ภาพประกอบ 3 การออม การลงทุน และช่องว่างการออม-การลงทุนของประเทศไทย ปี พ.ศ.2536-2548

ที่มา : สำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง.

การออมของประเทศไทย แบ่งเป็นการออมภาคเอกชน และการออมภาครัฐ (ภาพประกอบ 4) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการออมของประเทศไทยส่วนใหญ่ได้มาจากการออมจากภาคเอกชน ซึ่งประกอบด้วย การออมภาคครัวเรือน และการออมภาคธุรกิจ โดยเงินออมที่สำคัญจะมาจากภาคครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ แต่จะเห็นได้ว่าการออมภาคครัวเรือน มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ (ภาพประกอบ 5) ซึ่งอาจเป็นผลมาจากวิกฤติเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งถึงแม้จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2546 – 2548 แต่ก็ไม่มากนัก อาจเป็นผลจากค่าใช้จ่ายในการบริโภคเพิ่มสูงขึ้น ภาวะเงินเฟ้อ การว่างงาน รวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ ด้วย

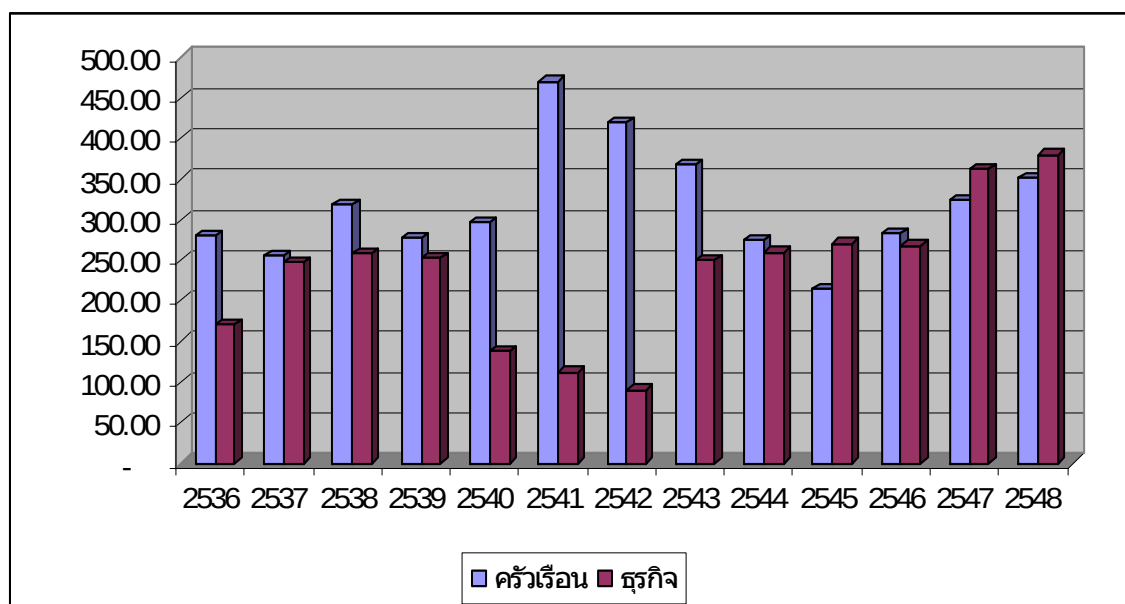
หน่วย : ล้านบาท

ภาพประกอบ 4 การออมภาคเอกชน และการออมภาครัฐ ปีพ.ศ. 2536 - 2548

ที่มา : สำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง.

หน่วย : ล้านบาท

ภาพประกอบ 5 การออมภาคครัวเรือน และการออมภาคธุรกิจ ปีพ.ศ. 2536 - 2548

ที่มา : สำนักนโยบายการออมและการลงทุน, สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, กระทรวงการคลัง

จำนวนประชากรมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในประเทศ นับตั้งแต่ปริมาณอาหารที่บริโภค แรงงานในระบบเศรษฐกิจ การที่มีอยู่อาศัย การทำลายสิ่งแวดล้อม ฯลฯ และจากการที่รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญด้านโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการควบคุมการเพิ่มขึ้นของประชากรที่เหมาะสม หรือให้ความสำคัญกับการลดลงของอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรนั้น จะส่งผลดีต่อเครื่องมือในการพัฒนาประเทศที่สำคัญ คือภาคการออม เนื่องจากการสะสมทุนภายในประเทศหรือระดับเงินทุนในประเทศเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นการช่วยเร่งอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้ หากโครงสร้างทางประชากรของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไป และประชากรวัยแรงงานมีภาระเพิ่มขึ้นหรือสังคมกำลังเผชิญกับอัตราพึ่งพิงสูง (High Dependency Ratio) หรืออายุขัยของคนไทยโดยเฉลี่ยสูงขึ้นหมายความว่า สัดส่วนของประชากรวัยชรา (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มขึ้น และการดำรงชีวิตภายหลังการทำงาน (life after the working age) จะยาวนานกว่าในอดีต และหากประชากรเหล่านี้ได้มีการสะสมเงินออมเพื่อเตรียมไว้ใช้จ่ายสำหรับอนาคตไว้แต่เนิ่นๆ หรือมีการออมไว้ตั้งแต่เริ่มทำงาน ปัญหาการเป็นภาระทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุก็จะลดน้อยลงได้

การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ซึ่งให้เห็นถึงจำนวนประชากรในแต่ละวัย รวมถึงอายุขัยเฉลี่ยที่ยืนยาวขึ้น ทำให้มีประชากรวัยสูงอายุเพิ่มมากขึ้น และประชากรวัยทำงานลดลง จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า การที่ประชาชนไทยมีอายุขัยยืนยาวขึ้น จะมีความสัมพันธ์อย่างไรต่อการออมภาคครัวเรือน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ตั้งความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ว่า

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยและการออมภาคครัวเรือน

ความสำคัญของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ เมื่อศึกษาแล้ว ทำให้ทราบถึง

1. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของประชากรในประเทศไทย ว่ามีแนวโน้มไปในทิศทางใด
2. ความสัมพันธ์ของอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยและการออมภาคครัวเรือนในช่วงปี พ.ศ. 2531-2550, ช่วงปี 2531-2540 ซึ่งเป็นช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ และช่วงปี 2541-2550 ซึ่งเป็นช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจ ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และเป็นไปในทิศทางใด

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย และการออมภาคครัวเรือน ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2550 ซึ่งใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (Life Expectancy at Birth) จากรายงาน Human Development Report ขององค์การสหประชาชาติ (UNDP) และข้อมูลด้านการออมภาคครัวเรือน จากธนาคารแห่งประเทศไทย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1. แหล่งข้อมูลประเภททุติยภูมิ ได้แก่ อายุขัยเฉลี่ย จากรายงาน Human Development Report ขององค์การสหประชาชาติ (UNDP) และข้อมูลด้านการออมภาคครัวเรือน จากธนาคารแห่งประเทศไทย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความ ตำราเรียน และข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงพัฒนามนุษย์และสังคม ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานการออม และการลงทุน และองค์การสหประชาชาติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **อายุขัยเฉลี่ย (Life Expectancy at Birth)** หมายถึง จำนวนปีที่คาดว่าจะคนจะมีชีวิตอยู่ นับแต่เกิดจนตาย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากรายงาน Human Development Report ของ องค์การสหประชาชาติ (UNDP)

2. **ประชากรวัยเด็ก (Child age)** หมายถึง กลุ่มประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 0-14 ปี

3. **ประชากรวัยทำงาน (Working age)** หมายถึง กลุ่มประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15-59 ปี

4. **ประชากรวัยสูงอายุ (Aged Population)** หมายถึง กลุ่มประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

5. **อัตราเจริญพันธุ์ (Fertility Rate)** หมายถึง จำนวนเด็กเกิดมีชีพต่อสตรีวัยเจริญพันธุ์

6. **อัตราการเกิด (Birth Rate)** หมายถึง จำนวนการเกิดในปีหนึ่งต่อประชากร 1,000 คน

7. **อัตราการตาย (Crude Death Rate)** หมายถึง จำนวนการตายในปีหนึ่ง ต่อประชากร 1,000 คน

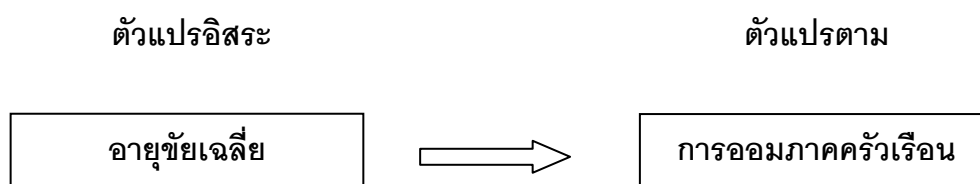
8. **อัตราส่วนพึ่งพิง (Age Dependency Ratio)** หมายถึง อัตราส่วนของประชากรที่อยู่ในกลุ่มอายุนอกวัยแรงงาน ต่อประชากรในวัยแรงงาน โดยมีข้อสมมติว่า กลุ่มอายุนอกวัยแรงงานที่ต้องพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ กลุ่มประชากรวัยเด็กและกลุ่มประชากรสูงอายุ ส่วนประชากรที่เป็นที่พึ่งของประชากรกลุ่มอื่น คือ ประชากรวัยแรงงาน

9. **ตารางชีพ (Life Table)** หมายถึง ตารางแสดงข้อมูลตัวเลขเกี่ยวกับความยืนยาวของชีวิตประชากรกลุ่มหนึ่ง

10. **การออมภาคครัวเรือน (Household Saving)** หมายถึง รายได้ครัวเรือนเมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

11. **การออมแบบบังคับ** หมายถึง การสะสมรายได้ที่ถูกกำหนดโดยนายจ้าง โดยจำถูกหักสะสมจากรายได้ประจำทุกเดือนตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อเป็นหลักประกันในยามที่หมดอาชีพ เช่น การประกันสังคมกรณีชราภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ตั้งสมมติฐานว่า “เมื่อประชาชนมีอายุขัยเฉลี่ยสูงขึ้นจะมีผลทำให้การออมภาคครัวเรือนของประเทศลดลง” ตามทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิต (Life-Cycle Theory of Consumption)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบการศึกษาวิจัยดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎี

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชากร

1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการออม

1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางประชากรกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

2. สถานการณ์ด้านประชากรไทย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด และทฤษฎี

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชากร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชากร เป็นการศึกษางานเขียนของนักคิดในอดีต ซึ่งเกิดขึ้นจากปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมขณะนั้น เช่น ประชากรขนาดเท่าไรจึงจะเหมาะสมต่อการปกครองหรือการทหารของประเทศ ประชากรอย่างไรจึงจะเอื้ออำนวยต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ต้องการคำอธิบายตามเงื่อนไขของสังคมแต่ละยุคสมัย สำหรับการศึกษาครั้งนี้จะเสนอแนวคิดบางแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงประชากร ประชากรกับการพัฒนาซึ่งมีความสำคัญที่จะช่วยเป็นกรอบแนวคิดในการอธิบายปรากฏการณ์ทางประชากรและกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ทฤษฎีการเปลี่ยนผ่านประชากร (Theory of demographic transition) (อ้างใน
ปราโมทย์ ประสาทกุล. 2543:34-38)

แนวความคิดเรื่อง “การเปลี่ยนผ่านประชากร” เริ่มมาจากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงประชากรที่เกิดขึ้นในประเทศตะวันตก นักวิชาการหลายท่านได้มองเห็นว่า ประชากรในประเทศตะวันตกเหล่านี้ได้เปลี่ยนผ่านขั้นตอนต่างๆ คล้ายๆ กัน จึงได้นำขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงการตาย และการเกิด

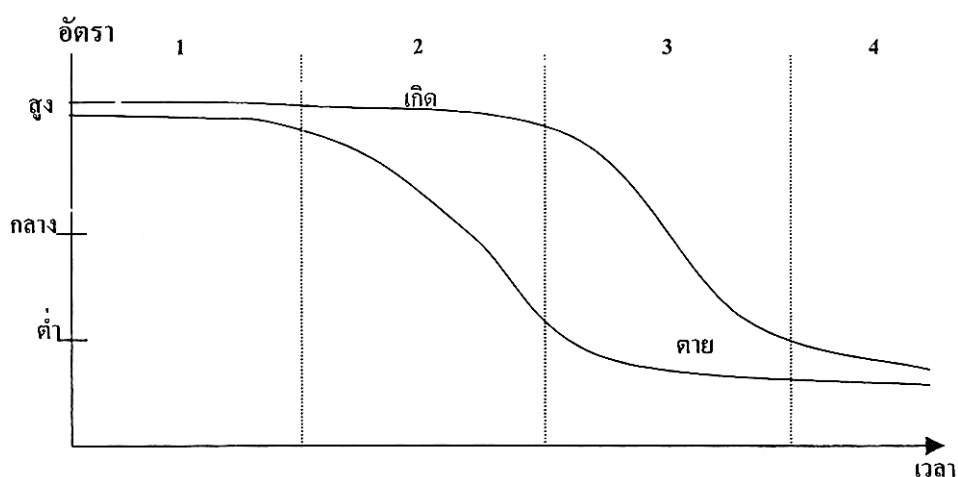
ของประชากรมาสร้างเป็นคำอธิบายสากลขึ้น และเชื่อว่าแนวความคิดนี้เป็นทฤษฎีที่นำไปประยุกต์ใช้กับประเทศอื่นๆ ได้

วอเรน ทอมป์สัน (Warren S. Thommpson) (อ้างใน ปราโมทย์ ประสาทกุล. 2543) ในหนังสือเรื่อง Population ปี ค.ศ.1929 พยายามนำเอาประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงประชากรในยุโรปมาสร้างเป็นกฎทั่วไปที่จะใช้อธิบายประชากรในพื้นที่อื่นๆ วอเรนจัดกลุ่มประเทศในโลกออกเป็น 3 กลุ่มตามลำดับขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงอัตราการเกิดและตาย กลุ่มประเทศต่างๆ มีลักษณะดังนี้

1. ประเทศที่มีอัตราเกิดและอัตราตายลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้อัตราเพิ่มประชากรลดลงไปด้วย
2. ประเทศที่มีอัตราตายและอัตราเกิดของบางกลุ่มประชากรลดลง แต่อัตราตายได้ลดลงเร็วกว่าอัตราเกิด ทำให้อัตราเพิ่มประชากรอยู่คงที่หรือเพิ่มขึ้นบ้าง
3. ประเทศที่ทั้งอัตราเกิดและอัตราตายเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการควบคุมหรือควบคุมน้อยมาก แต่มีสัญญาณแสดงให้เห็นว่าอัตราตายกำลังลดลงเร็วกว่าอัตราเกิด ซึ่งทำให้อนุมูลว่าประชากรจะมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต

ต่อมา ซี.พี.แบล็คเกอร์ (C.P. Blacker) (อ้างใน ปราโมทย์ ประสาทกุล.2543) ในหนังสือเรื่อง Stage in Population Growth พิมพ์ในปี ค.ศ.1947 ได้แบ่งวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงประชากรออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนประชากรมีอัตราเพิ่มคงที่ โดยอัตราชีพอยู่ในระดับสูง มีลักษณะคือ อัตราเกิดและอัตราตายอยู่ในระดับสูงพอๆ กัน
2. ขั้นตอนประชากรเริ่มเพิ่มขึ้นในช่วงแรก มีลักษณะคืออัตราเกิดสูง และอัตราตายที่เคยสูงได้ลดต่ำลงมา
3. ขั้นตอนประชากรเพิ่มขึ้นในช่วงหลัง มีลักษณะคืออัตราเกิดลดต่ำลง แต่อัตราตายลดลงเร็วกว่า
4. ขั้นตอนประชากรมีอัตราเพิ่มคงที่ โดยอัตราชีพอยู่ในระดับต่ำ มีลักษณะคือ อัตราเกิดต่ำได้สมดุลกับอัตราตายที่ต่ำ
5. ขั้นตอนประชากรลดลง มีลักษณะคืออัตราตายอยู่ในระดับต่ำ อัตราเกิดลดลงต่ำกว่าอัตราตาย ทำให้จำนวนตายมากกว่าจำนวนเกิด ประชากรจะลดจำนวนลง

ภาพประกอบ 7 ขั้นตอนที่ 1-4 ของการเปลี่ยนผ่านประชากร

ที่มา: ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2543). *ประชากรศาสตร์: สารัตถศึกษา เรื่องประชากรมนุษย์*.

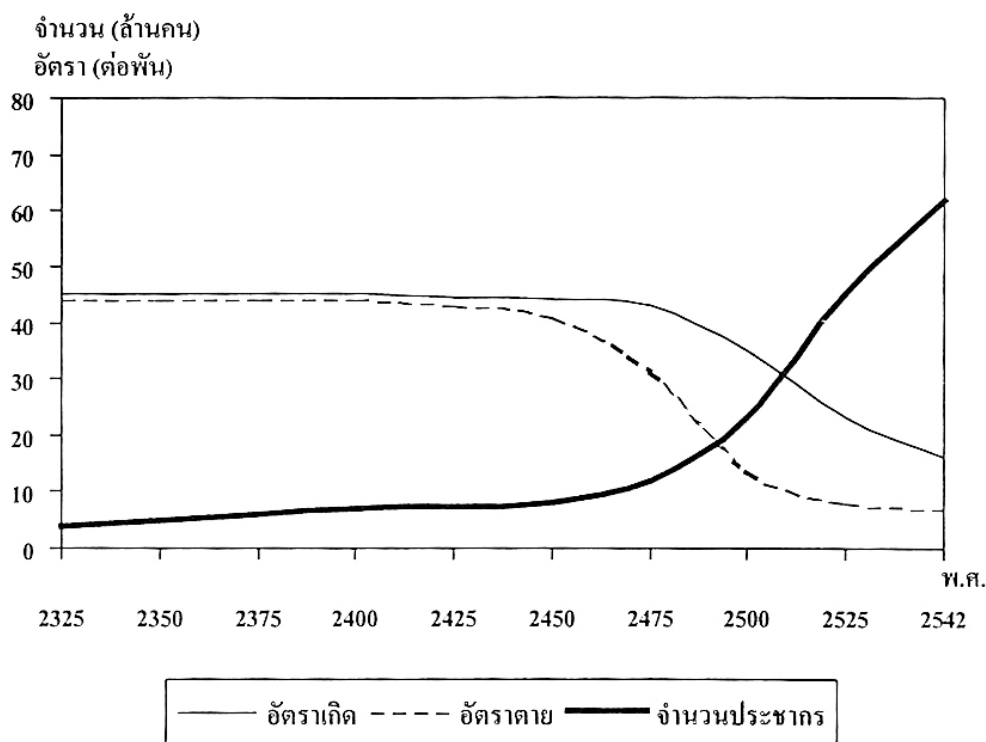
แฟรงค์ นอเทสไธน์ (Frank W. Notestein) (อ้างใน ปราโมทย์ ประสาทกุล.2543) ในหนังสือเรื่อง Economic Problems of Population Change พิมพ์ในปี ค.ศ.1953 ได้อธิบายการเพิ่มประชากรในยุโรปยุคใหม่ว่ามีวิวัฒนาการเริ่มที่การตายลดลงก่อน เมื่อสังคมมีความเป็นสมัยใหม่มากขึ้นชีวิตความเป็นอยู่ของคนดีขึ้น ความรู้วิทยาการในการป้องกันโรคก้าวหน้าไปอย่างมากพัฒนาการเหล่านี้ได้ช่วยให้อัตราตายของประชากรลดลงมาก่อน พฤติกรรมการเจริญพันธุ์ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมช้ากว่าการตาย แต่ในที่สุดแล้ว การเจริญพันธุ์ก็ได้ลดลงตามการตาย อัตราเกิดลดลงเพราะมีการใช้วิธีคุมกำเนิดกันอย่างแพร่หลาย การที่สังคมมีความเป็นเมืองและอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้คนมีความคาดหวังในชีวิตสูงขึ้น และดังนั้นจึงพยายามปรับพฤติกรรมของตนซึ่งรวมทั้งการมีลูกเพื่อจะได้มีโอกาสประสบความสำเร็จตามความคาดหวังนั้น อัตราเกิดของประชากรในเมืองลดลงมาก่อนแล้วจึงค่อยแพร่ขยายไปจนทั่วสังคม นอเทสไธน์แยกวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงประชากรออกเป็น 3 ขั้นตอน แล้วแบ่งประชา-กรของภูมิภาคต่างๆ ในโลกออกตามขั้นตอนทั้งสามดังนี้

1. ประชากรที่ผ่าน “ช่วงเปลี่ยนผ่าน” มาแล้ว ประชากรเริ่มลดลง ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ยุโรปออสเตรเลีย ประเทศเหล่านี้มีอัตราเจริญพันธุ์ลดลงมากจนอยู่ในระดับที่พอๆ กับ หรือต่ำกว่า “การเจริญพันธุ์ระดับทดแทน”

2. ประชากรที่กำลังอยู่ใน “ช่วงเปลี่ยนผ่าน” ได้แก่ สหภาพโซเวียต ญี่ปุ่น บางประเทศในอเมริกาใต้ ประเทศเหล่านี้ยังมีอัตราเพิ่มสูงแต่อัตราเกิดกำลังลดต่ำลง

3. ประชากรที่ยังไม่ได้เข้าสู่ “ช่วงเปลี่ยนผ่าน” ได้แก่ประเทศส่วนใหญ่ในทวีปแอฟริกา เอเชีย และอเมริกาใต้ ประเทศเหล่านี้มีอัตราเจริญพันธุ์อยู่ในระดับสูง และยังไม่มีการที่จะลดลง อัตราตายที่เคยสูงกำลังลดลงอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้ประชากรในประเทศเหล่านี้มีอัตราเพิ่มที่สูงมาก

“ทฤษฎีการเปลี่ยนผ่านประชากร” ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงประชากร ให้ได้เห็นภาพชัดเจน ความคิดเรื่อง “การเปลี่ยนผ่านประชากร” เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันโดยทั่วไป ซึ่งสามารถนำความคิดนี้ไปพิจารณาประกอบในการฉายภาพประชากรได้ อย่างเช่นประชากรของประเทศไทยได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ ของการเปลี่ยนแปลงประชากรจนกระทั่งมาอยู่ใน “ช่วงเปลี่ยนผ่าน” แล้ว ประเทศไทยเคยมีประชากรคงที่ เพราะมีอัตราเกิดและอัตราตายสูง ต่อมาเริ่มเข้าสู่ช่วงเปลี่ยนผ่านโดยที่อัตราตายลดลงมาก่อน ตั้งแต่ ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา อัตราเพิ่มของประชากรของ ไทยเคยสูงมากเนื่องจากช่องว่างที่กว้างมากระหว่างอัตราเกิดที่ยังสูงและอัตราตายที่ลดต่ำลง จนกระทั่งเมื่อประมาณสองสามทศวรรษที่ผ่านมา ประชากรไทยได้อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านที่อัตราเกิดได้ ลดลงอย่างรวดเร็ว คาดประมาณได้ว่า ภาพประชากรในอนาคตของประเทศไทยจะมีอัตราเพิ่มใกล้เคียงกับศูนย์ เมื่ออัตราเกิดและอัตราตายลดลงไปสู่ระดับต่ำพอๆ กัน

ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านประชากรของประเทศไทย

ที่มา: ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2543). ประชากรศาสตร์: สารัตถศึกษา เรื่องประชากรมนุษย์.

1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการออม

นักวิชาการหลายท่าน เช่น แกรวี (Gravy. 1953) คิลเลียน (Killen. 1953) แบนนอค, แบกซ์เตอร์ และรีส์ (Bannock, Baxter & Rees. 1977) และนันทวัน อนันตรเสน (2521: 1) ได้ให้ความหมายของการออม (Saving) ไว้หลากหลาย (อรรธรณ ยี่สาร. 2538) พอสรุปได้ดังนี้

การออม หมายถึง ผลต่างระหว่างรายได้กับรายจ่าย นั่นก็คือ รายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริงส่วนที่เหลือหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการบริโภคแล้ว นั่นเอง

จะเห็นได้ว่า การออมมีความสัมพันธ์กับรายได้ และการบริโภค ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาฟังก์ชันการบริโภค ควบคู่ไปกับฟังก์ชันการออม รวมถึงความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (APS) และความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (MPS) ดังนี้

ฟังก์ชันการบริโภค (The consumption function)

จากการศึกษาของเคนส์ (Keynes. 1936) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดการใช้จ่ายในการบริโภคของบุคคล คือ รายได้ แต่มีได้หมายความว่าปัจจัยอื่นๆ ไม่มีอิทธิพลแต่อย่างใด แต่ในการศึกษาในระยะสั้นเรากำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ เช่น อุปนิสัยของบุคคล เป็นต้น ไม่เปลี่ยนแปลงจึงทำให้การใช้จ่ายในการบริโภคมีความสัมพันธ์กับระดับรายได้ และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะมีการบริโภคเพิ่มขึ้น เราสามารถเขียนความสัมพันธ์เป็นสมการได้ดังนี้

$$C = f(Y_d)$$

โดยที่ C คือ ค่าใช้จ่ายในการบริโภค

Y_d คือ รายได้สุทธิส่วนบุคคล

อย่างไรก็ตาม ตามหลักความเป็นจริงแม้ว่ารายได้ของบุคคลจะต่ำมากหรือไม่มีรายได้เลย บุคคลก็ต้องมีการบริโภค ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็จะบริโภคเท่าที่จะทำให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ ต่อเมื่อรายได้เพิ่มมากขึ้นแล้วการใช้จ่ายในการบริโภคจึงจะเพิ่มตาม

ถ้าให้ a คือ รายจ่ายอิสระเพื่อการบริโภค (Autonomous Consumption)

b คือ ความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย ($MPC = \Delta C / \Delta Y_d$)

และ $a > 0, 0 < b < 1$

จะได้ฟังก์ชันการบริโภค

$$C = a + bY_d$$

ฟังก์ชันการออม (The saving function)

จากฟังก์ชันการบริโภค นำมาหาฟังก์ชันการออม ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับระดับรายได้สุทธิส่วนบุคคลได้ดังนี้

$$S = Y_d - C$$

เมื่อแทนฟังก์ชันการบริโภค $C = a + bY_d$ ลงในฟังก์ชันการออมจะได้

$$S = Y_d - a - bY_d$$

$$\text{หรือ } S = -a + (1 - b)Y_d$$

จะเห็นได้ว่า การออมมีความสัมพันธ์กับระดับรายได้สุทธิส่วนบุคคลในทิศทางเดียวกัน แต่เมื่อระดับรายได้สุทธิส่วนบุคคลเท่ากับศูนย์การออมจะเท่ากับ $-a$ ต่อเมื่อระดับรายได้สุทธิส่วนบุคคลเพิ่มขึ้นแล้ว การออมจึงเพิ่มขึ้นตาม แต่จะเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนเท่ากับ $(1 - b)$ ของระดับรายได้สุทธิของบุคคล

เนื่องจากในการศึกษาค้างนี้ จะมีการคำนวณค่า MPS โดยการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อคำนวณค่า MPS นั่นคือ

$$MPS = \frac{\Delta S}{\Delta Y_d} ;$$

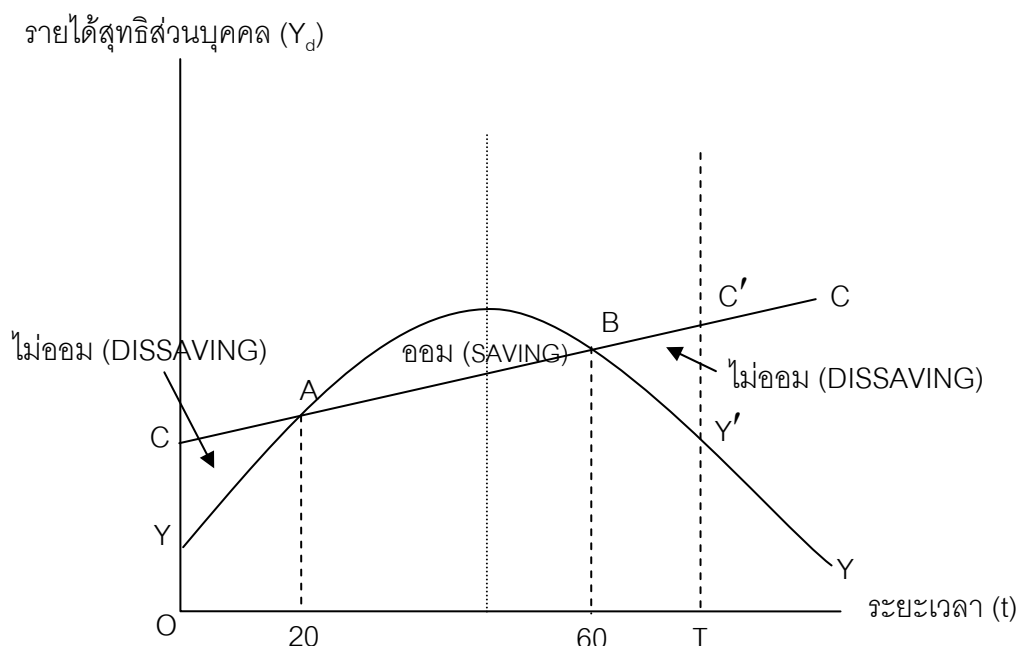
โดยที่ ΔS = จำนวนเงินออมปีที่แล้วเปรียบเทียบกับปีปัจจุบัน ($S_1 - S_0$)

และ ΔY = รายได้ที่เปลี่ยนแปลงจากปีที่แล้วกับปีปัจจุบัน ($Y_1 - Y_0$)

ทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิต (Life-Cycle Theory of Consumption)

ตามแนวคิดของ Franco Modigliani, Albert Ando และ Richard Brumberg เชื่อว่าปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในระยะเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับการคาดคะเนของรายได้ตลอดช่วงอายุขัยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต (William H. Branson. 1989: p 253)

หากพิจารณาการกระจายรายได้และปริมาณ การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในวัฏจักรชีวิตที่ควรจะเป็นของบุคคลหนึ่งๆ ดังภาพ

ภาพประกอบ 9 การกระจายรายได้และการบริโภคในวงจรชีวิต

ที่มา: William H. Branson. (1989). *Macroeconomic Theory and Policy*: p. 253

จะเห็นว่าในช่วงชีวิตของบุคคลขณะที่มีอายุน้อย จะมีระดับรายได้อยู่ในระดับต่ำ และจะมีรายได้สูงขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น ต่อมาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะกลับมามีรายได้ลดลงอีกครั้ง การกระจายรายได้ตลอดช่วงอายุขัยจึงมีลักษณะเป็นไปตามเส้น YY ส่วนปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลจะสูงขึ้นเป็นลำดับตามอายุขัยโดยมีลักษณะของการกระจายปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคตามเส้น CC เมื่อทำการเปรียบเทียบกันระหว่างเส้น YY และ CC แล้ว จะพบว่าในช่วงต้นของชีวิตบุคคลจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ดังนั้นบุคคลจึงจำเป็นต้องก่อหนี้ ต่อมาในช่วงกลางของชีวิตจึงเริ่มที่จะมีรายได้เหลือจ่ายจนสามารถชดเชยหนี้สินเดิมได้หมด และเก็บเงินสะสมไว้สำหรับช่วงปลายของชีวิต เงินสะสมส่วนนี้ก็คือ เงินออม นั่นเอง

สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ของ Keynes (Absolute Income Hypothesis)

สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ของ Keynes (Absolute Income Hypothesis) (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.2548: ออนไลน์) สาระสำคัญของสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ สามารถสรุปได้ดังนี้

ค่าใช้จ่ายในการบริโภคจะแปรผันตรงกับระดับรายได้ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดค่าใช้จ่ายในการบริโภคเพิ่มขึ้น แต่จะเพิ่มในสัดส่วนที่น้อยกว่าระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น หรือเมื่อรายได้

เพิ่มขึ้นจะทำให้ผลต่างระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายมากขึ้น จากสาระสำคัญดังกล่าวทำให้ทราบว่าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้ระดับการออมเพิ่มขึ้นด้วยหรือระดับรายได้แปรผันตรงกับระดับการออม

เคนส์ (Keynes) ได้ตั้งสมมติฐานว่าด้วยการบริโภค คือ

1. จากระยะที่เพิ่มขึ้นในแต่ละครั้งจะมีผลทำให้การใช้จ่ายในการบริโภคและการออมเพิ่มขึ้น และการออมเกิดการเปลี่ยนแปลง

2. รายได้ที่เพิ่มขึ้นในแต่ละครั้งนั้น จะทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริโภคและการออมเพิ่มขึ้นพร้อม ๆ กัน จะไม่มีรายการใดลดลงมากกว่าแต่ก่อน แต่ทว่าถ้าค่าใช้จ่ายในการบริโภคเพิ่มขึ้นนั้นจะเพิ่มเป็นอัตราส่วนน้อยกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถตีความได้ว่า การออม คือ ความแตกต่างระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายในการบริโภค

โดยรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการออม รายได้ และการบริโภค สามารถแสดงได้ดังนี้

$$\begin{aligned} Y_d &= Y - tY \\ &= (1 - t)Y \\ Y &= Y^L + Y^P \end{aligned}$$

และจาก

$$S = Y - C$$

$$\begin{aligned} S &= Y_d - cY_d && \text{โดย } c = \text{MPC} \\ &= (1 - c)Y_d \\ &= (1 - c)(1 - t)Y \end{aligned}$$

ดังนั้น

$$S = f(Y, t, c) \quad \text{โดย } \partial S / \partial y > 0$$

โดยที่ S = การออม

Y = รายได้

C = การบริโภค

Y_d = disposable income

Y^L = รายได้จากแรงงาน

Y^P = รายได้จากทรัพย์สิน

C = ความนิยมเฉลี่ยหน่วยสุดท้ายในการบริโภค

t = อัตราภาษี

นั่นคือ การออมขึ้นอยู่กับรายได้เมื่อกำหนดอัตราภาษีและพฤติกรรมการบริโภคของประชาชน

1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางประชากร กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547)

ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางประชากร กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหัวข้อสำคัญที่มีการอภิปรายโต้แย้ง ท่ามกลางนักเศรษฐศาสตร์ และนักประชากรศาสตร์ โดยนักวิชาการ ดังกล่าวมีความไม่ลงรอยกันในประเด็น ความสัมพันธ์ของการเพิ่มประชากรส่งผลทางเศรษฐกิจ โดยบางกลุ่มคิดว่ามีผลทางลบ ในขณะที่บางกลุ่มเห็นว่า การเพิ่มประชากรส่งผลทางบวกต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และบางกลุ่มเห็นว่า ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางประชากรและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่มีผลกระทบต่อกันและกัน

1. ทฤษฎีที่พิจารณาการเพิ่มประชากรเป็นการจำกัดวงการเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือ ทฤษฎีการมองโลกในแง่ร้าย (Pessimistic Theory)
2. ทฤษฎีที่พิจารณาการเพิ่มประชากรสามารถเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือ ทฤษฎีการมองโลกในแง่ดี (Optimistic Theory)
3. ทฤษฎีที่พิจารณาการเพิ่มประชากรไม่มีนัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือ ทฤษฎีความเป็นกลาง (Neutralist Theory)

ทฤษฎีทั้งสาม มีแนวโน้มให้ความสำคัญน้อยต่อมิติทางประชากร โดยเฉพาะประเด็นตัวแปรประชากร ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างอายุของประชากร นักวิเคราะห์ของทฤษฎีทั้งสาม มักเน้นแค่การเพิ่มประชากร โดยให้ความสำคัญน้อย หรือละเลยที่จะพิจารณา การเปลี่ยนแปลงการกระจายสัดส่วนของประชากรในแต่ละหมวดอายุที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา โดยความแตกต่างในแต่ละช่วงเวลาดังกล่าวจะต่างกันหากอัตราเกิด อัตราตาย อัตราการย้ายถิ่น รวมทั้งอัตราการเพิ่มของประชากรเปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน

1. ทฤษฎีมองโลกในแง่ร้าย (Pessimistic Theory) หรือ ทฤษฎีที่พิจารณาการเพิ่มประชากรจำกัดวงการเติบโตทางเศรษฐกิจ (อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547)

แนวทฤษฎีนี้ตามแนวคิดของ Thomas Malthus (1798) ที่พิจารณาว่า ด้วยทรัพยากรที่จำกัดที่จะเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร รวมทั้งเทคโนโลยีที่พัฒนาค่อนข้างช้า มalthus คาดว่า ผลผลิตอาหารจะหมดไปอย่างรวดเร็วจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร และในที่สุดผลผลิตดังกล่าวจะต่ำกว่าระดับที่ผู้บริโภคจะพอยังชีพอยู่ได้ หลังจากนั้นการเพิ่มประชากรจะชะงักลงเนื่องจากสาเหตุการตายที่สูงขึ้น อิทธิพลแนวคิดของ malthus ยังปรากฏอยู่ในงานเขียนของ Ehrlich (1968) "The Population Bomb" (อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547) กล่าวว่า "The battle ... is over. In the 1970s hundreds of millions of people are going to starve to death" นอกจากนี้งานของ National Academy of

Sciences (NAS) ในปี ค.ศ.1971 และของ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ในปี ค.ศ.1973 ก็ยังทำนายผลลบของการเพิ่มประชากร ทั้งนี้การเพิ่มของประชากรในศตวรรษที่ 20 เป็นไปอย่างรวดเร็ว เริ่มจากปี ค.ศ.1950 (พ.ศ.2493) จากการเพิ่มอย่างรวดเร็วดังกล่าวทำให้ประชากรโลกเพิ่มจำนวนขึ้นในระยะเวลาที่รวดเร็วขึ้น กล่าวคือ การเพิ่มประชากรโลกจาก 1 พันล้านคนแรก เป็น 2 พันล้านคน ซึ่งเคยใช้เวลาถึง 123 ปี แต่ใช้เวลาเพียง 33 ปีเท่านั้นสำหรับพันล้านคนถัดมา การเพิ่มอย่างรวดเร็วดังกล่าวมีสาเหตุหลักจากการลดลงของภาวะการตายในประเทศกำลังพัฒนา ทั้งนี้จากการคาดประมาณของ องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1999) พบว่าประชากรโลกมีจำนวน 6 พันล้านคน เมื่อ 12 ตุลาคม 1999 (พ.ศ.2542) โดยใช้เวลาเพียง 12 ปี ในการเพิ่มประชากร 1 พันล้านคน และมีอัตราเพิ่มร้อยละ 1.3 ต่อปีหรือมีประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 78 ล้านคนต่อปี หลังจากนั้นเนื่องจากภาวะเจริญพันธุ์ (TFR) มีแนวโน้มลดลง และการเพิ่มขึ้นของประชากรจนถึงปี ค.ศ.2050 เป็นการเพิ่มในประเทศกำลังพัฒนาเป็นส่วนใหญ่ (และเป็นประเทศที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจสังคม เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากร ธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ) ในขณะที่ประชากรในหลายประเทศของประเทศพัฒนามีแนวโน้มลดลง การเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาทำให้นักวิชาการหลายท่านได้ทำนายผลลบที่น่าจะเกิดขึ้น จากการเพิ่มขึ้นของประชากรในหลายประเทศของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา

เมื่อประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว การลงทุนส่วนใหญ่ก็จะถูกนำไปใช้ในการจัดหาสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับประชากรที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น มากกว่าจะถูกนำไปใช้ในการเพิ่มระดับการหาสิ่งจำเป็นสำหรับประชากรต่อหัวให้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในต้นทศวรรษ 1980 นักเศรษฐศาสตร์ได้เริ่มมีความคิดไม่ยอมรับทัศนคติด้านการมองโลกในแง่ร้าย เนื่องจากผลการวิจัยในช่วงทศวรรษดังกล่าวส่งผลสนับสนุนแนวคิดการมองในแง่ร้ายลดลง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ได้เริ่มให้ความสำคัญแก่เทคโนโลยีและการสะสมทุนมนุษย์ (Human Capital Accumulation) มากกว่าการยึดถือแต่ปัจจัยการเพิ่มขึ้นของทุนด้านกายภาพว่าเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญปัจจัยเดียว รวมทั้งทฤษฎีทางประชากร ก็เริ่มให้ความสำคัญที่จะมองปัญหาระยะกลางและระยะยาวเพิ่ม มากกว่าการมองปัญหาระยะสั้นๆ และพัฒนาความสามารถด้านการตลาดว่าจะสามารถตอบสนองต่อการเพิ่มประชากรได้

2. ทฤษฎีการมองโลกในแง่ดี (Optimistic Theory) ทฤษฎีที่พิจารณาการเพิ่มประชากรสามารถเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ (อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547)

กลุ่มที่มอง “ปัจจัยทางประชากรในด้านดี (population optimists)” โดยค้นหาความคิดที่จะส่งเสริมความเห็นว่าการเพิ่มประชากรสามารถเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ งานของ Simon Kuznets

(1960, 1967) และ Julian Simon (1981) (อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547) เป็นตัวอย่างที่ได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นนั้น เป็นการเพิ่มกลุ่มคนที่มีความสามารถเพิ่มขึ้น Simon ได้เขียนหนังสือที่มีอิทธิพลคือเรื่อง The Ultimate Resource ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วสามารถนำไปสู่ผลกระทบในทางด้านบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจได้ (Simon 1981. อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547) ส่วน Ester Bosserup ได้ใช้ข้อโต้แย้งในการพลิกผันโลกทัศน์ตามแนวคิดแบบทฤษฎีของมัลธัส โดยพิจารณาว่า มนุษย์ชาติมีความคิดที่จะหาหนทาง และถูกกระตุ้นให้คิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ โดยเฉพาะในช่วงที่ยากลำบาก เช่น เมื่อการเพิ่มประชากรส่งผลให้การล่าสัตว์เพื่อใช้กินเป็นอาหารไปวันๆ ไม่พอเพียง ประชากรเริ่มมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มอาหารประเภทพืชผักให้มากยิ่งขึ้น โดยเริ่มเผาถางป่าเพื่อทำการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นตามความต้องการบริโภคของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น และเมื่อกรรมวิธีการเผาถางป่าไม่พอเพียงกับการดำรงชีวิตก็เริ่มมีการพัฒนาการปลูกพืชหลายครั้งต่อปี (Boserup, 1965, 1981. อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547) วิธีคิดดังกล่าวเริ่มชัดเจนขึ้นเมื่อเกิดการปฏิวัติเขียว (the green revolution) ที่ทำให้การผลิตอาหารในโลกเพิ่มขึ้นเกือบ 4 เท่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 โดยใช้พื้นที่ดินเพิ่มอีกเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นปฏิกิริยาได้ตอบโดยตรงต่อความกดดันทางประชากร ทั้งนี้ Norman Borlaug (Department for International Development, 1997. อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการปฏิวัติเขียวได้ให้ข้อวิจารณ์ว่า “หากปราศจากการเพาะปลูกที่เพิ่มผลผลิตต่อไร่อย่างสูงแล้ว ประชากรจำนวนล้านๆ คนจะต้องอดตายหรือการเพิ่มผลผลิตทางอาหารโดยไม่มีกรรมวิธีเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น ก็ต้องใช้วิธีเผาถางป่าเพิ่มขึ้น ซึ่งย่อมหมายความว่าจะต้องมีการสูญเสียดินแดนว่างเปล่าเพื่อใช้ในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจจะมากกว่าดินแดนที่ต้องสูญเสียทั้งหมดอันเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเขตเมืองและเขตชานเมืองหลายร้อยเท่า”

กลุ่มที่มองโลกในแง่ดี ไม่ได้เป็นกลุ่มที่ติดอยู่กับทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบในด้านดี ของการเพิ่มประชากร แต่กลับมีทัศนะที่กว้างขวางและได้วิเคราะห์ว่า ปัจจัยที่หลายฝ่ายคิดว่าเป็นผลกระทบจากการเพิ่มประชากร เช่นปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาป่าไม้ที่มีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาการขาดแคลนอาหาร และปัญหาความยากจน เป็นต้นนั้น อาจเป็นผลกระทบจากปัจจัยภายนอกอื่นๆ มากมายมากกว่าที่จะเป็นผลมาจากการเพิ่มประชากรโดยตรง

3. ทฤษฎีความเป็นกลาง (Neutralist Theory) ทฤษฎีที่พิจารณาการเพิ่มประชากรไม่มีนัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547)

นักวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ส่วนมาก มีความเห็นว่าสหสัมพันธ์ทางสถิติระหว่างประชากร และการเติบโตทางเศรษฐกิจมีนัยความสัมพันธ์ทางสถิติน้อยมาก แม้ในประเทศที่การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วจะมีแนวโน้มว่ามี การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะช้ากว่าการเพิ่มประชากร อย่างไรก็ตามตามความสัมพันธ์เชิงลบ ระหว่างการเพิ่มประชากรและการเติบโตทางเศรษฐกิจจะหายไป (โดยในบางกรณีอาจเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก) เมื่อนำปัจจัยอื่นๆ เช่น ขนาดของประเทศ การเปิดเสรีทางการค้า การได้รับการศึกษาของประชากร รวมทั้งคุณภาพการบริหารจัดการทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันทางการเมือง มาพิจารณาร่วมด้วย กล่าวคือ เมื่อมีการควบคุมด้วยปัจจัยอื่นๆ แล้วจะพบว่า มีหลักฐานน้อยมากที่แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มประชากรเป็นสิ่งที่ขัดขวาง ทำให้เกิดการล่าช้าหรือส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดทัศนะที่ว่า การเพิ่มประชากรไม่มีนัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การเติบโตทางเศรษฐกิจ

ทฤษฎีความเป็นกลางมีความเด่นชัดมาตั้งแต่กลางทศวรรษ 1980 (Bloom and Freedman. 1986. อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547) แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละทฤษฎีก็ตาม เช่น สภาวิจัยแห่งชาติอเมริกันได้สรุปในปี ค.ศ.1986 ว่า “ในความสมดุล ... การเพิ่มประชากรอย่างช้าๆ จะมีผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนาส่วนมาก” และนักเศรษฐศาสตร์ขององค์การธนาคารโลกได้เสนอแนะว่า ในประเทศบางประเทศ แม้การมีประชากรจำนวนมากจะสามารถทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ อย่างไรก็ตามควรที่จะพิจารณาปัจจัยประชากร เป็นปัจจัยย่อยของแผนพัฒนาเท่านั้น

อัลเลน เคลลี (อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547) ได้เสนอแนะว่า ลัทธิการมองประชากรอย่างเป็นกลาง เป็นความคิดที่เด่นในหมู่นักวิชาการในเรื่องเกี่ยวกับการเพิ่มประชากรมาเป็นเวลาครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา เคลลีอ้างถึงการวิจัยสำคัญๆ ที่ศึกษาในประเด็น 3 ประเด็นต่อไปนี้ ที่มีผลต่อการมีความคิดเห็นที่เป็นกลางในเรื่องประชากรอย่างมากในทศวรรษ 1980 คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ เคลลี พบว่า ทรัพยากรธรรมชาติที่มีแนวโน้มหมดไปอย่างรวดเร็วไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเพิ่มประชากร เหมือนอย่างที่กลุ่มที่มีความคิดตามทฤษฎีของโลกในแง่ร้ายกล่าว และให้ความสำคัญแก่ประเด็นนี้อย่างมาก ทั้งนี้ อุปสงค์และอุปทานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ น่าจะขึ้นกับปัจจัยอื่นที่ไม่ใช่ปัจจัยทางประชากรมากกว่า ปัจจัยที่สำคัญได้แก่ เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ประหยัดพลังงาน รวมทั้งแนวการบริหารที่ลดการใช้ทรัพยากร และมาตรการทางการเงิน

2. การออม ที่มักจะถูกยกมาอ้างว่าการเพิ่มประชากรมีผลในทางลบต่อการออม หรือมีผลลบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น จากการศึกษาวิจัยหลายชิ้นไม่พบความสัมพันธ์ดังที่กล่าวถึง

3. การผันแปรและการกระจายของทรัพยากร (Diversification Resources) ซึ่งกลุ่มทฤษฎีการมองโลกในแง่ร้ายคิดว่าการเพิ่มประชากรจะนำไปสู่การผันแปรและการกระจายของทรัพยากร โดยพิจารณาเน้นไปที่ทุนทางกายภาพ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาจากหลายประเทศไม่พบความสัมพันธ์ของการเพิ่มประชากรกับการผันแปรและการกระจายของทรัพยากร เท่าใดนัก

จากการศึกษาของเคลลี่ ตลอดจนอิทธิพลของเอกสารของ Julian Simon เรื่อง The Ultimate Resource (อ้างใน เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547) ซึ่งแสดงความคิดเห็นและทัศนะเกี่ยวกับการพิจารณาผลกระทบจากเพิ่มประชากรในระยะยาว เป็นสิ่งที่ทำให้ความคิดลัทธิมองประชากรอย่างเป็นกลางเด่นชัดยิ่งขึ้น

วิวัฒนาการของประชากรในด้านโครงสร้างอายุของประชากร นักวิเคราะห์ของทั้ง 3 ทฤษฎีข้างต้นมีแนวโน้มที่จะมุ่งเน้นประเด็นการเพิ่มประชากร โดยเพิกเฉยต่อการเปลี่ยนแปลงการกระจายสัดส่วนทางอายุของประชากรในแต่ละหมวดอายุที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา ประชากรในกลุ่มอายุต่างๆ จะมีพฤติกรรมที่ต่างกันอันทำให้เกิดผลทางเศรษฐกิจต่างกันด้วย ประชากรกลุ่มวัยรุ่นจะต้องการการลงทุนในด้านสุขภาพและการศึกษาอย่างมาก ประชากรกลุ่มวัยผู้ใหญ่ตอนต้นจะมีความต้องการในด้านแรงงานและการออม ส่วนประชากรกลุ่มผู้สูงอายุจะต้องการการบริการด้านสุขภาพและต้องการรายได้หลังจากเกษียณอายุ นอกจากนี้เมื่อขนาดของประชากรแต่ละกลุ่มเปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่มประชากรทั้งหมดก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้วางนโยบายที่มีทัศนะกว้างขวางในด้านการพัฒนา และด้านความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างเศรษฐกิจและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรในการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของประเทศด้วย โอกาสที่ดีสำหรับรัฐในด้านประชากรคือโอกาสที่ประชากรในวัยแรงงานที่เป็นผู้ใหญ่เพิ่มจำนวนขึ้นมากเพียงพอกับประชากรพึ่งพิง ส่วนในทางตรงข้ามนั้น หากรัฐไม่มีนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแล้ว จะมีปัญหาการว่างงานและการไม่มีเสถียรภาพเกิดขึ้น ส่วนระบบสุขภาพ การศึกษา และสวัสดิการสังคมอาจจะต้องได้รับความกดดันอย่างไม่สามารถทนทานได้ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และละตินอเมริกามีความจำเป็นต้องมองไปยังอนาคต และต้องปรับนโยบายเพื่อรองรับกับปัญหาประชากรผู้สูงอายุ และใช้ประโยชน์จากช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์พึ่งพิงเริ่มลดต่ำลง ให้ได้ประโยชน์สูงสุด ก่อนที่ยุทธศาสตร์พึ่งพิงจะเริ่มสูงขึ้นตามสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

2. สถานการณ์ด้านประชากรไทย

สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนา สืบเนื่องจากนโยบายประชากรและการวางแผนครอบครัวที่ประสบผลสำเร็จในอดีต รวมทั้งผลการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากปี 2513 (ตาราง 2) ที่มีสัดส่วนเด็ก : วัยแรงงาน : ผู้สูงอายุ เท่ากับ 45.12 : 49.99 : 4.89 เปลี่ยนเป็น 21.51 : 67.37 : 11.12 ในปี 2550 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ : 2550)

ตาราง 2 ประมาณการประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุ

ปี	ประชากรรวม (พันคน)	0-14 ปี	%	15-59 ปี	%	60 ปีขึ้นไป	%
2533	34,386	15,947	29.25	34,585	63.43	3,996	7.33
2543	54,528	15,344	24.66	41,030	65.95	5,838	9.37
2551	62,212	14,297	21.51	44,790	67.37	7,394	11.12
2560	69,455	12,429	17.89	46,335	66.81	10,691	15.39
2568	70,651	10,607	15.01	45,050	63.76	14,994	21.22
2570	70,640	10,182	14.41	44,403	62.86	16,055	22.73

ที่มา : ปี 2533-2543 สำนวนประชากรและเคหะ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

ปี 2549-2573 การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2543-2573.

ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลง วัยแรงงานมีสัดส่วนคงที่ และมีแนวโน้มลดลง ส่วนประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนมีสัดส่วนมากกว่ากลุ่มวัยเด็ก จากการคาดการณ์ประชากร ในปี 2570 คนไทยเกือบ 1 ใน 4 จะเป็นผู้สูงอายุ ทั้งนี้ประชากรรวมของประเทศจะเริ่มลดลงหลังปี 2568 เป็นต้นไป โดยมีประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุดังนี้

1. ประชากรวัยเด็ก กลุ่มอายุ 0-14 ปี มีแนวโน้มลดลงทุกช่วงอายุ โดยกลุ่มวัยเด็กเป็นวัยที่จะต้องได้รับการพัฒนาเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งเกิดและเติบโตตามวัยอย่างเหมาะสมมีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม

2. ประชากรวัยแรงงาน กลุ่มอายุ 15-59 ปี โดยที่กลุ่มอายุ 15-49 ปีมีแนวโน้มลดลง ขณะที่กลุ่มที่กำลังจะก้าวสู่วัยสูงอายุ (อายุ 50-59 ปี) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ประชากรกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งยังคงอยู่ใน

วัยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย – อุดมศึกษา (อายุ 15-24 ปี) ยังไม่สามารถทำหน้าที่เป็นกำลังผลิต อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ของประชากรกลุ่มนี้จะเป็นแกนหลักสำคัญต่อการพัฒนาที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตของประเทศ อีกทั้งเป็นกลุ่มที่ต้องรับภาระในการดูแลกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ จึงต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพแรงงาน โดยประชากรวัยแรงงานจะต้องมีคุณภาพและผลิตภาพแรงงานที่สูงขึ้น เพื่อรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุในอนาคต ควบคู่กับการปรับโครงสร้างการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อชดเชยผลิตภาพแรงงานที่ลดลง

3. ประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) แนวโน้มเพิ่มขึ้นเท่าตัวทุกช่วงอายุ โดยที่ประชากรกลุ่มนี้มีความสำคัญในการบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยไปสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งประชากรวัยสูงอายุอาจพิจารณาแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (อายุ 60-69 ปี) เสริมการจ้างงานแทนวัยหนุ่มสาวที่ลดลง กลุ่มผู้สูงอายุที่พอช่วยเหลือตนเองได้ (อายุ 70-79 ปี) มีขนาดรองลงมา และกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือ (อายุ 80 ปี ขึ้นไป) เป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็กสุดในประชากรสูงอายุ ซึ่งการที่แนวโน้มประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นในทุกกลุ่มย่อมจะมีผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐในการจัดสวัสดิการ การดูแลสุขภาพ ซึ่งเป็นการใช้จ่ายที่สูงและต่อเนื่อง

ขนาดและสัดส่วนประชากรสูงอายุ

ข้อมูลจากทะเบียนราษฎรแสดงว่า ประเทศไทยมีจำนวนประชากรสูงอายุเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2547 ประมาณ 6.2 ล้านคน จากประชากรทั้งหมด 62 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ขณะที่ข้อมูลจากการคาดประมาณประชากร โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประมาณว่า ณ กลางปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรสูงอายุ 6.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10.1 ของประชากรทั้งหมด (ตาราง 3) สัดส่วนประชากรสูงอายุนี้อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งอัตราการเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยจะเร็วกว่า ของประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างมาก เนื่องจากความสำเร็จของการลดภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาที่สั้น ประเทศไทยจึงมีเวลาเตรียมรองรับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุนี้น้อยกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วมาก

ในอนาคต อีกประมาณ 20 ปีข้างหน้า ทั้งจำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุของไทยจะเพิ่มขึ้นเท่าตัว คือจากประมาณ 6.5 ล้านในปัจจุบัน เป็น 14 ล้านในอีก 21 ปี ข้างหน้า สัดส่วนประชากรสูงอายุ ก็เพิ่มเท่าตัวเช่นกัน จาก ประมาณ ร้อยละ 10 ในปัจจุบัน เป็นร้อยละ 20 ข้อมูลนี้แสดงถึงอัตราความเร็วของการสูงอายุของประชากรไทยที่เร็วที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง

ตาราง 3 จำนวนประชากรกลางปี อายุ 60 ปีขึ้นไป และร้อยละของประชากรทั้งหมดที่อายุ 60 ปีขึ้นไปของประเทศไทย พ.ศ. 2547

แหล่งข้อมูล	2547 (2004)		2568 (2025)	
	จำนวน (ต่อ พัน)	ร้อยละของ ประชากรทั้งหมด	จำนวน (ต่อ พัน)	ร้อยละของ ประชากรทั้งหมด
ทะเบียนราษฎร	6,161	10.0	-	-
สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ	6,492	10.1	14,452	20.0
ชาย	2,905	4.5	8,179	11.3
หญิง	3,587	5.6	6,273	8.7

ที่มา: 1. ข้อมูลทะเบียนราษฎร เป็นข้อมูลเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2547.

2. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546.

องค์ประกอบของประชากรสูงอายุ

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางอายุ เพศ และ เขตที่อาศัยของประชากรสูงอายุ จำแนกตามภาค พบว่า อายุ ส่วนใหญ่ยังมีอายุไม่มาก (อายุ 60-79 ปี) ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุ และประชากรสูงอายุ 100 คน มีผู้ที่อายุมาก (80 ปีขึ้นไป) เพียงประมาณ 12 คน ภาคใต้มีสัดส่วนประชากรสูงอายุที่อายุมากสูงที่สุด ตามด้วยภาคกลาง ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำที่สุด (ตาราง 4)

สัดส่วนเพศ ประชากรสูงอายุในทุกภาค มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยผู้สูงอายุ 100 คน เป็นเพศหญิง 55 คน เพศชาย 45 คน และไม่มีความแตกต่างระหว่างภาคมากนัก

เขตที่อาศัย ประชากรสูงอายุไทยส่วนใหญ่อยู่ในชนบทหรือนอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 70) สูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (83.8%) ต่ำที่สุดในภาคกลาง (68.1%) ที่อาศัยอยู่ในเมืองหรือเขตเทศบาล มีเพียงร้อยละ 30

ตาราง 4 ร้อยละของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จำแนกตามอายุ เพศ เขตที่อาศัย และภาค

องค์ประกอบ	ภาค					รวม
	กรุงเทพฯ	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	กลาง	ใต้	
รวม	8.76	21.27	31.28	24.98	13.71	100.00
อายุ						
60-79	89.49	88.68	89.54	87.9	86.11	88.47
80+	10.51	11.32	10.46	12.10	13.89	11.53
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
เพศ						
ชาย	42.38	45.88	45.10	44.23	45.13	44.82
หญิง	57.62	54.12	54.90	55.77	54.87	55.18
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
เขตที่อาศัย						
เมือง	100.00	22.27	16.16	31.90	21.94	29.53
ชนบท		77.73	83.84	68.10	78.06	70.47
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา: ข้อมูลทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ. 2547

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรวัยสูงอายุ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลก กล่าวคือจำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นจากการที่จำนวนผู้สูงอายุทั้งของโลก และของประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข รวมทั้งการกระจายบริการด้านสาธารณสุข และจากนโยบายการวางแผนครอบครัวที่ส่งผลให้อัตราการเจริญพันธุ์ของประชากรลดลง จึงทำให้ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และมีอายุยืนยาวขึ้น

อายุขัยเฉลี่ย (Life Expectancy) คือ จำนวนปีที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่ นับแต่เกิดจนตาย เรียกว่า อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด แต่ถ้าเป็นจำนวนปีที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่ต่อไปจนตายเรียกว่า อายุขัยเฉลี่ยเมื่ออายุ 60 ปี และจำนวนปีที่ผู้สูงอายุที่อายุ 80 ปี จะมีชีวิตอยู่ต่อไปจนตายเรียกว่า อายุขัยเฉลี่ยเมื่ออายุ 80 ปี (ตาราง 5)

ตาราง 5 อายุขัยเฉลี่ยของคนไทย ปี 2547

อายุขัยเฉลี่ย (Life Expectancy)	ชาย	หญิง
อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (Life expectancy at birth)	66.1 ปี	74.1 ปี
อายุขัยเฉลี่ยเมื่ออายุ 60 ปี (Life expectancy at age 60 years)	18.0 ปี	20.9 ปี
อายุขัยเฉลี่ยเมื่ออายุ 80 ปี (Life expectancy at age 80 years)	10.0 ปี	10.2 ปี

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2548. สารประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.

ดัชนีวัดภาวะสุขภาพทางกายในภาพรวม พบว่ามีแนวโน้มดีขึ้นตลอด 3 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยพิจารณาค่าเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดในปี พ.ศ. 2545 คนไทยมีอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดเท่ากับ 69.1 ปี ถึงแม้ว่าอายุขัยเฉลี่ยของคนไทยสูงกว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากรประเทศกำลังพัฒนาแต่พบว่ายังต่ำกว่ากลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN) หลายประเทศ (ตาราง 6)

ตาราง 6 อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของประชากรไทย เปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ

กลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)	อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด		
	พ.ศ.2541 ⁽¹⁾	พ.ศ.2544 ⁽²⁾	พ.ศ.2545 ⁽³⁾
สิงคโปร์	77.3	77.8	78.0
บรูไน	75.7	76.1	76.2
มาเลเซีย	72.2	72.8	73.0
ไทย	68.9	68.9	69.1
ญี่ปุ่น	80.0	81.3	81.5
ฟิลิปปินส์	68.6	69.5	69.8
ลาว	53.7	53.9	54.3
กัมพูชา	53.5	57.4	57.4

ที่มา : ⁽¹⁾ UNDP. Human Development 2000.

⁽²⁾ UNDP. Human Development 2003.

⁽³⁾ UNDP. Human Development 2004.

ปัจจุบันผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากยังมีความจำเป็นต้องทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูตนเอง และสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่ยังมี ศักยภาพ ความพร้อมและต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุ การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุทำงาน จึงควรพิจารณาสภาพการทำงานให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุเป็น สำคัญ ขณะเดียวกัน การออมถือเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมั่นคง มี ความสุข ไม่ต้องประสบกับภาวะความเสี่ยงต่างๆ อย่างไรก็ตาม สังคมไทยยังมิได้มีผู้สูงอายุที่ยากจนอยู่ เป็นจำนวนมากที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

การทบทวนนโยบายประชากรในระยะที่ผ่านมาและสถานะผลการดำเนินงานด้าน ประชากรที่สำคัญๆ ในปัจจุบัน

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ทศวรรษที่ผ่านมาได้สร้าง ความเจริญก้าวหน้าโดยลำดับ แม้ว่าในช่วงระยะแรกของการพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับการสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงเครือข่ายทั่วประเทศรวมทั้ง การพัฒนาด้านสังคมที่ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนการดูแลสุขภาพ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ในระยะต่อมาก็ได้ปรับกระบวนการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางและพัฒนา แบบองค์รวมอย่างมีบูรณาการ โดยให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งพยายามส่งเสริมให้รักษาอัตราเจริญพันธุ์ให้อยู่ในระดับทดแทน เพื่อให้โครงสร้างประชากรเป็นไปอย่างสมดุล

ประชากรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภค และผู้มีบทบาทขับเคลื่อนและรับผลการพัฒนาประเทศในทุกๆ มิติ ดังนั้นในการวางแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้กำหนดนโยบายประชากรมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 โดยมุ่งดำเนินการลดอัตราเพิ่มประชากรอย่างต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ควบคู่ไปกับการ ดำเนินนโยบายการกระจายตัวประชากรและการตั้งถิ่นฐานชุมชนเมือง-ชนบทให้เติบโตอย่างเหมาะสม จนมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นโยบายประชากรจึงมุ่งการมีขนาดครอบครัวที่เหมาะสมและใน แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ก็มุ่งรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์รวมของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่องจาก 5.1 คนในปี 2515 เหลือ 1.6 คนต่อสตรีวัยเจริญพันธุ์ 1,000 คนในปี 2548 ส่วนอัตราเพิ่มประชากรได้ ลดลงเป็นลำดับจากร้อยละ 3.0 เหลือร้อยละ 0.68 ในช่วงเวลาเดียวกัน สำหรับการกระจายตัวของ ประชากรยังคงกระจุกตัวอยู่ที่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นหลัก แม้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับ ที่ 8 และ ฉบับที่ 9 ทิศทางการย้ายถิ่นของประชากรเริ่มเปลี่ยนไป มีการย้ายถิ่นจากกรุงเทพมหานครไป

ยังปริมาณพล และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากขึ้น โดยมีรายละเอียดเป้าหมาย นโยบายประชากรและผลการดำเนินการในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3-9 สรุปได้ดังนี้

1. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519)** ให้ความสำคัญกับการลดอัตราการเพิ่มประชากรจากร้อยละ 3.0 เป็นร้อยละ 2.5 และกระจายการวางแผนครอบครัวสู่ภูมิภาค รวมทั้งการกระจายตัวประชากรมุ่งเน้นการปรับปรุงบริการทางสังคม และสนับสนุนให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมกระจายไปตามภูมิภาค ผลจากการพัฒนาทำให้อัตราเพิ่มประชากร ลดเหลือประมาณร้อยละ 2.7 ในปี 2519 แต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มคนและระหว่างภาคยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524)** จึงได้กำหนดเป้าหมายการลดอัตราการเพิ่มประชากรให้เหลือร้อยละ 2.1 และสามารถลดอัตราการเพิ่มประชากรได้ตามเป้าหมาย นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยการพัฒนาเมืองหลักในภาคต่างๆ แต่ประชากรในชนบทก็ยังคงหลั่งไหลเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ

3. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)** ยังคงกำหนดเป้าหมายการลดอัตราการเพิ่มประชากรให้เหลือร้อยละ 1.5 และเร่งส่งเสริมการวางแผนครอบครัวและสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชากรศึกษา ให้การกระจายตัวประชากรและการตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองสอดคล้องกับนโยบายพัฒนาเมือง ผลการดำเนินการสามารถลดอัตราการเพิ่มประชากรเหลือร้อยละ 1.7 ในกลางปี 2529 นอกจากนี้ จากการปรับปรุงบริการด้านสาธารณสุขได้ ส่งผลให้อัตราตายลดลงถึงระดับต่ำ ส่วนอัตราการตายของทารกลดลงถึงระดับปานกลางประมาณ 45 คน ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คน ขณะที่การกระจายตัวประชากรยังไม่บรรลุผล แต่จากการดำเนินนโยบายการกระจายความเจริญก็ได้ช่วยชะลอการย้ายถิ่นของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมืองได้ในระดับหนึ่ง

4. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)** กำหนดเป้าหมายการลดอัตราการเพิ่มประชากรจากร้อยละ 1.7 ให้เหลือร้อยละ 1.3 และรัฐยังคงส่งเสริมงานวางแผนครอบครัวเน้นกลุ่มเป้าหมายทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง เนื่องจากยังมีปัญหาในบางพื้นที่ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มชาวเขา และชาวไทยต่างวัฒนธรรมในภาคใต้ที่ยังมีอัตราเพิ่มประชากรที่สูงอยู่ ส่งผลให้การลดอัตราการเพิ่มประชากรเหลือประมาณร้อยละ 1.4 แต่ยังมีบางพื้นที่ อัตราเพิ่มประชากรอยู่ในระดับสูง โครงสร้างประชากรวัยเด็กลดลงแต่ประชากรวัยหนุ่มสาว วัยกลางคนและวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น สังคมชนบทเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองมากขึ้น แต่การกระจายบริการพื้นฐานสู่ภูมิภาคยังจำกัดอยู่ ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันก็นำมามาตรการด้านกฎหมายและสิ่งจูงใจเข้ามาปรับใช้ แต่กฎระเบียบต่างๆ ก็ยังไม่เอื้อต่อการดำเนินนโยบายประชากร

5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) กำหนดเป้าหมายที่มุ่งลดอัตราเพิ่มประชากรจากร้อยละ 1.4 ให้เหลือร้อยละ 1.2 และให้ความสำคัญกับพัฒนาคุณภาพประชากรให้มีสุขภาพดีถ้วนหน้า ตลอดจนพัฒนาการตั้งถิ่นฐานให้เติบโตอย่างมีระเบียบ ผลการดำเนินงานทำให้อัตราเจริญพันธุ์ของประชากรลงเหลือ 1.95 คนต่อสตรีวัยเจริญพันธุ์ 1,000 คนในปี 2539 อยู่ในระดับทดแทน ส่วนอัตราเพิ่มประชากรลดลงเหลือร้อยละ 1.1 และมีการขยายตัวของประชากรเมืองเพิ่มขึ้น แต่ยังคงกระจุกตัวอยู่บริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การพัฒนาโครงข่ายบริการพื้นฐานยังไม่ทันกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น

6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) มุ่งส่งเสริมครอบครัวให้มีขนาดที่เหมาะสม โดยชะลอการวางแผนครอบครัวในพื้นที่ ที่มีอัตราเจริญพันธุ์ของสตรีในระดับทดแทนหรือต่ำกว่า ส่งเสริมการวางแผนครอบครัวในพื้นที่ ที่มีอัตราเกิดสูง และส่งเสริมให้มีการกระจายตัวของประชากรที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของแต่ละพื้นที่ ซึ่งผลการดำเนินการที่ส่งผลมาบ่งชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ชัดเจน ภาวะเจริญพันธุ์ลดลงอย่างมากต่ำกว่าระดับทดแทนหรือมีบุตรเฉลี่ยไม่เกิน 2 คน อัตราเพิ่มประชากรเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 0.76 ประกอบกับการพัฒนาด้านสาธารณสุขดีขึ้นโดยอัตราการตายของมารดาและทารกลดลง ด้านการกระจายตัวมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทำให้บางพื้นที่มีประชากรหนาแน่นมากกว่าอีกหลายแห่ง การย้ายถิ่นจากเขตชนบทไปสู่เขตเมืองลดลง

7. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) มุ่งเน้นโครงสร้างประชากรที่สมดุล ขนาดครอบครัวที่เหมาะสม โดยรักษาอัตราเจริญพันธุ์ให้อยู่ในระดับไม่ต่ำกว่า 1.8 และลดอัตราการย้ายถิ่นของประชากรจากเขตชนบทไปสู่เขตเมือง จากการดำเนินนโยบายประชากรอย่างต่อเนื่องมาจนถึงแผนฯ 9 ส่งผลให้โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงสู่สังคมผู้สูงอายุในอีก 20 ปีข้างหน้า การย้ายถิ่นของประชากรจากเขตชนบทไปสู่เขตเมืองลดลง และอัตราการย้ายถิ่นแต่ละภาคลดลง

3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2549) ทำการวิจัยเพื่อสนับสนุนนโยบายสาธารณะ เรื่อง การออม การจัดสวัสดิการ และการเกื้อกูลกันโดยภาคประชาชน โดยใช้แบบจำลอง overlapping generation model เป็นกรอบของการศึกษาและใช้ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นหลักฐาน ศึกษาข้อมูลการทำงาน การสร้างรายได้และความสามารถในการออม และศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดให้มีกองทุนเกื้อกูลคนชรา โดยมีสมมติฐานการณ่ว่ามีกองทุนเกื้อกูลคนชรา เกิดขึ้นและจัดเก็บเงินสมทบ (เงิน

ออมภาคบังคับ) จากกลุ่มคนในวัยทำงานที่มีรายได้เกินระดับหนึ่ง (อายุ 35 – 64 ปี) เพื่อนำมาดูแลคนชรา (อายุ 65 ปีขึ้นไป) ผลการวิจัยเบื้องต้นได้ข้อสรุปว่า หากกำหนดอัตราสมทบ 3% ของรายได้ของกลุ่มคนทำงาน (โดยมีเงื่อนไข รายได้เกินกว่า 3,000 บาทต่อเดือน) จะมีเงินกองทุนเพื่อดูแลคนชราพอเพียงสำหรับการเลี้ยงดูโดยจ่ายเป็นเบี้ยยังชีพกลุ่มคนชราที่ยากจน (ไม่ใช่คนชราทุกคน) การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่มีคนชราเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้นนี้ ในแง่หนึ่งอาจจะมองว่าเป็นปัญหาทางการเมือง เพราะดูเหมือนว่าจะเพิ่มภาระให้กับกลุ่มคนในวัยทำงาน และเพิ่มอัตราภาษีอากร แต่อีกแง่มุมมองหนึ่งคือการเตรียมตัวและความไม่ประมาท คนในวัยทำงานขณะนี้ ในอนาคตก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของ “กลุ่มคนชรา” ซึ่งจะได้รับผลประโยชน์จากกองทุนเพื่อดูแลคนชรา

ไพเราะ เพชรประพันธ์ (2548) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมภาคครัวเรือนไทย พบว่า การออมมวลรวมมีแนวโน้มที่ลดลง ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการลดลงของการออมภาคครัวเรือน ซึ่งมีพฤติกรรมการออมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีการบริโภคมากขึ้นสังเกตได้จากสภาพคล่องของครัวเรือนพบว่าครัวเรือนนิยมถือเงินสด สินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูงเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากช่วงเวลาที่ผ่านม้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารพาณิชย์มีการเปลี่ยนแปลงลดลงอย่างต่อเนื่อง และประกอบกับการประกาศลดอัตราดอกเบี้ยของธนาคารกลางสหรัฐซึ่งส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยทั่วโลกลดต่ำลงด้วย และการดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำของรัฐบาลเพื่อกระตุ้นให้มีการลงทุนของภาคธุรกิจ และการใช้จ่ายของประชาชน ซึ่งเป็นการกระตุ้นทางด้านอุปสงค์ทำให้ครัวเรือนมีแรงจูงใจในการออมจากอัตราดอกเบี้ยลดลง จากการใช้จ่ายของครัวเรือนที่มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น มีปัจจัยสนับสนุน เนื่องจากการขยายตัวของสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคของธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินอื่น

มาลินี เต๋งอำนาจ (2524) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการออมของครอบครัวในภาคกลางและในเขตกรุงเทพฯ” โดยการสร้างแบบจำลองพฤติกรรมการออมของครัวเรือนทั้งในรูปแบบการเชิงเส้นตรง (Linear Form) และสมการเชิงเส้นในรูปลอการิทึม (Log Linear Form) และกำหนดให้การออมของครัวเรือนและขนาดของครัวเรือนถูกอธิบายโดยระดับรายได้ของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือนจำนวนผู้มีเงินได้ โดยแบ่งกลุ่มการศึกษาตามอายุของหัวหน้าครอบครัวแหล่งที่มาของเงินได้ และแบ่งตามภูมิภาค ได้แก่ เขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ผลการศึกษาพบว่า การออมมีความสัมพันธ์กับรายได้และเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกัน นอกจากนั้นการออมยังมีความสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้าม ส่วนแนวทางสำหรับการวางนโยบายนั้นได้กล่าวถึง

นโยบายรักษาเสถียรภาพของรายได้เพื่อมิให้ระดับการออมมีความผันผวนมาก และนโยบายการวางแผนครอบครัวเพื่อจำกัดขนาดของครัวเรือน ซึ่งมีผลทำให้การออมเพิ่มขึ้น

รดา อุดลย์วัฒนกุล (2549) ศึกษาปัจจัยกำหนดการออมภาคครัวเรือนและพฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนในประเทศไทย พบว่า ปริมาณการออมภาคครัวเรือนของประเทศไทยในระยะสั้น ยังคงมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากค่าใช้จ่ายของครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้นตามรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในยุคของน้ำมันราคาแพง ทำให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้นตามไปด้วย

สนธยา นริศศิริกุล (2535) ได้ศึกษาวิเคราะห์การออมภาคครัวเรือนไทย โดยศึกษาปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนไทยจากการสอบถาม 560 ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่าการออมในรูปแบบทรัพย์สินทางการเงินส่วนใหญ่จะคำนึงถึงความปลอดภัย และผลตอบแทนจากการออม ส่วนการออมในรูปแบบเงินฝากกับสถาบันการเงิน เกิดจากความพอใจด้านการบริการต่าง ๆ และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น สำหรับเหตุผลในการออมนอกสถาบันการเงินนั้น มีสาเหตุมาจากผลตอบแทนซึ่งได้รับมากกว่าการออมในสถาบันการเงิน ทางด้านจุดมุ่งหมายในการออมกับสถาบันการเงินส่วนมากต้องการออมไว้เพื่อเป็นทุนการศึกษา การรักษาพยาบาล เพื่อใช้ในยามชราและเพื่อซื้อสังหาริมทรัพย์ สำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติทางด้านปัจจัยที่กำหนดการออมภาคครัวเรือนที่มีนัยสำคัญ คือ รายได้ต่อหัวจากแรงงาน

สมชาย ธนทิพกุล (2549) ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้สัดส่วนการออมภาคครัวเรือนไทยในช่วงปี 2522-2548 ลดลง พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สัดส่วนการออมภาคครัวเรือนมีแนวโน้มลดลง เป็นผลมาจากการคาดการณ์รายได้ในอนาคตของครัวเรือนไทย คือถ้าหากอัตราการว่างงานลดลง ครัวเรือนมีโอกาสถูกออกจางานหรือตกงานต่ำ ซึ่งครัวเรือนจะคาดว่าในอนาคตจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจึงทำให้ครัวเรือนมีการออมลดลง เพื่อที่จะรักษาระดับการบริโภคให้คงที่ อีกประการหนึ่งคือ อาจเกิดจากการที่ครัวเรือนได้นำเงินออมส่วนหนึ่งไปซื้อทรัพย์สินทางการเงินก็เป็นได้ ซึ่งสังเกตได้จากการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนทรัพย์สินทางการเงิน และการที่สัดส่วนการออมภาคครัวเรือนไทยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ พ.ศ.2522 เป็นผลมาจากการออมภาคครัวเรือนเพิ่มขึ้นในอัตราที่น้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ แม้ว่ารายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นแต่เนื่องจากเศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว ตลอดจนมีการแข่งขันทางธุรกิจและเปิดการค้าเสรีมากขึ้น ทำให้ครัวเรือนมีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน รวมทั้งประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงเครื่องมือการออมและรูปแบบการออม ถึงแม้ว่าใน พ.ศ. 2540 และ 2541 สัดส่วนการออมภาคครัวเรือนสูงขึ้นก็เป็น

การเพิ่มขึ้นชั่วคราว เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จึงทำให้ครัวเรือนระมัดระวังการใช้จ่ายมากขึ้น

สิทธิพงศ์ พรหมทอง (2543) ศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย โดยใช้สมมติฐานวงจรชีวิตของ Albert Ando – Franco Modigliani พบว่า ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนทั่วประเทศ หรือกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่จำแนกตามที่ตั้งของครัวเรือน เนื่องจากกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีอายุอยู่ในวัยกลางคนไม่ได้เป็นกลุ่มคนที่มีการออมต่อรายได้ (S/Y) ที่สูงที่สุด เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีอายุอยู่ในวัยอื่นๆ ทั้งนี้ น่าจะมาจากความแตกต่างทางด้านลักษณะสังคม ระหว่างสังคมไทยกับสังคมตะวันตก เพราะแนวคิดสมมติฐานวงจรชีวิตนั้น ได้สมมติให้บุคคลนำเงินที่หาได้ตลอดชีวิตมาใช้ในการบริโภคจนหมด โดยไม่ได้เน้นถึงการเก็บออมไว้เป็นมรดกให้แก่คนรุ่นหลังมากนัก และจากสวัสดิการทางสังคมที่ต่างกัน ก็ทำให้คนในวัยสูงอายุของไทย มีการออมต่อรายได้ที่ค่อนข้างสูงกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูและรักษาตัวเอง ซึ่งเป็นข้อแตกต่างของสังคมไทยกับแนวคิดของ Ando – Modigliani

สุนันทา คูบ่อทอง (2540) ได้ศึกษาพฤติกรรมการออมหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ พบว่าจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 รายได้ยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดการออมครัวเรือน ตามสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ของเคนส์ ซึ่งผลมาจากปัญหาค่าครองชีพและการถูกลดเงินเดือน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องได้แก่ อายุของผู้ออม หรือหัวหน้าครัวเรือน จำนวนผู้ที่พึ่งพิง ความถี่ในการออม สถานภาพการสมรส และเพศ ผลการศึกษาพบว่าสิ่งที่บุคคลจะคำนึงถึงเป็นปัจจัยแรกๆ ในการออมคือ ผลตอบแทนที่จะได้รับ เพราะฉะนั้นในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่จะระดมเงินออมให้ได้มากๆ นั้น นโยบายอัตราดอกเบี้ยมีความสำคัญมาก ในช่วงที่ประเทศเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้การระดมเงินออมเป็นไปอย่างยากลำบาก แต่ก็คาดหวังว่าเมื่อเศรษฐกิจของประเทศเริ่มดีขึ้น จะทำให้การออมครัวเรือนดีขึ้นตามไปด้วย

สุริรัช เชื้อเงิน (2547) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการออมของภาคครัวเรือนไทย ผลการศึกษาพบว่า นอกจากปัจจัยทางด้านรายได้แล้ว ปัจจัยด้านโครงสร้างอายุประชากรมีผลกระทบทางลบต่อการออมภาคครัวเรือน กล่าวคือ ในช่วงอายุวัยทำงานมีรายได้ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับวัยเด็กและวัยชรา ในขณะที่เดียวกันจะจัดสรรรายได้ไปในการบริโภคคงที่ตลอดช่วงชีวิต ดังนั้นจึงเก็บออมในช่วงวัยทำงาน แล้วเมื่ออายุมากขึ้นประสิทธิภาพในการทำงานลดลงรายได้น้อยลง ในขณะที่การ

บริโภคยังคงไม่ลดลงจึงนำเงินออมที่เก็บไว้มาใช้จ่าย เมื่อมีจำนวนประชากรในวัยชรามากซึ่งมีความโน้มเอียงในการออมต่ำกว่าประชากรวัยทำงาน และในด้านการสาธารณสุขพัฒนามากขึ้น ซึ่งมีผลให้อายุขัยเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้น จึงมีแนวโน้มว่า จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้น ดังนั้นการเพิ่มในจำนวนประชากรผู้สูงอายุจะมีผลในทางลบต่อระดับการออมมวลรวม

B. Douglas Bernheim, Andrei Shleifer and Lawrence H. Summers ทำการศึกษาในเรื่อง Strategic Bequests Motive ซึ่งจะเป็นการประยุกต์แนวคิดของ แกรี่ เบกเกอร์ (Gary Becker) ในทฤษฎี Rotten Kid Theorem โดยให้สมมติฐานว่า การบริโภคของเด็กจะเท่ากับการบริโภคของตัวเด็กเองเท่านั้น แต่การบริโภคของพ่อแม่ จะเท่ากับการบริโภคของพ่อแม่และการบริโภคของลูกด้วย และคณะวิจัยได้พัฒนา โมเดลของกลยุทธ์ในการให้มรดก และเสนอการทดสอบโดยอาศัยเหตุผลเบื้องต้นว่า ผู้ทำพินัยกรรม ใช้มรดกเป็นเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้รับมรดก ดังนั้น อิทธิพลนั้นอาจจะปรากฏชัดเจน เมื่อพ่อแม่เชื่อว่าจะตัดลูกที่ไม่สามารถทำตามเงื่อนไขได้ออกจากกองมรดก หรือบางทีพ่อแม่อาจใช้มรดกเป็นการให้รางวัล กับลูกที่รับช่วงอยู่ดูแลครอบครัวได้ รูปแบบของการให้มรดกมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ตามรูปแบบการจัดการผลประโยชน์ เช่น อาจให้มรดกในรูปของการประกันสังคม และเบี้ยบำนาญเลี้ยงชีพส่วนบุคคล ฯลฯ ทั้งนี้ผลของการจัดการผลประโยชน์ดังกล่าวโดยทั่วไปจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมเฉพาะบุคคล การศึกษานี้กำหนดให้ ผู้ทำพินัยกรรม คือ ผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ของคนอื่น ซึ่งจะเป็นความพอใจส่วนตัวของผู้ทำพินัยกรรม

Robert Dekle (2005) ศึกษาเรื่อง The Impact of Aging on Saving and Investment Rates in Korea : Projections Using a Small Open Economy Model (2005) ซึ่งข้อมูลประชากรบ่งชี้ว่า ประชากรเกาหลีใต้อายุขัยยืนยาวขึ้น งานวิจัยของเดเกล ใช้ข้อมูลประเทศเกาหลีใต้ ศึกษาพฤติกรรมการออมของชาวเกาหลีใต้ : ซึ่งมีอัตราการออมสูงที่สุดในโลก เดเกลอยากทราบว่า การที่คนเกาหลีใต้อายุยืนขึ้นนั้น จะมีผลอย่างไรต่อปริมาณการออมและปริมาณการลงทุนในประเทศ ผลการศึกษาเขาพบว่า การที่จำนวนผู้สูงอายุในเกาหลีมีมากขึ้น ทำให้เป็นที่คาดเดากันว่า ในอีก 20 ปีข้างหน้า เกาหลีจะเป็นประเทศที่มีเงินออมลดลงทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้ปริมาณเงินลงทุนลดตามไปด้วย แต่หลังปี ค.ศ. 2025 (พ.ศ.2568) ไปแล้ว เกาหลีใต้จะยังคงมีเงินออม ให้ญี่ปุ่นนำไปใช้ได้ ทั้งนี้เพราะเกาหลีใต้มีภาคการค้ากับต่างประเทศที่เข้มแข็งมาก มีมูลค่าการส่งออกที่สูงมาก นั่นเอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มประชากรเป้าหมาย
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. กลุ่มประชากรเป้าหมายและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้ทำการสำรวจข้อมูลด้วยตัวเอง แต่ได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย และการออมภาคครัวเรือน ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2550

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย และการออมภาคครัวเรือน ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2550 ซึ่งใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ย จากรายงาน Human Development Report ขององค์การสหประชาชาติ (UNDP) และข้อมูลด้านการออมภาคครัวเรือน จากธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ของประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่

1. ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2550 ซึ่งใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยรวม จากรายงาน Human Development Report ขององค์การสหประชาชาติ (UNDP)
2. ข้อมูลด้านการออมภาคครัวเรือน จากสำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นข้อมูลการออมภาคครัวเรือน ณ ราคาปัจจุบัน ทำการปรับปรุงข้อมูล โดยใช้ ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป (CPI) ปีฐาน 2550 (2550 = 100) ให้เป็นมูลค่าการออมครัวเรือน ณ ราคาคงที่ โดย

$$\text{มูลค่า ณ ราคาคงที่} = \frac{\text{มูลค่า ณ ราคาปัจจุบัน}}{\text{ดัชนีราคา ณ ปีปัจจุบัน}} \times \text{ดัชนีราคาปีฐาน}$$

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data)

1. ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2550 ซึ่งใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ย จากรายงาน Human Development Report ขององค์การสหประชาชาติ (UNDP) ตั้งแต่ฉบับปี ค.ศ. 1990 – ค.ศ. 2008 (พ.ศ.2533 – พ.ศ.2551)

2. ด้านข้อมูลการออมภาคครัวเรือน จากสำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2550

3. เอกสาร รายงานการศึกษา บทความ ผลงานการวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานประมาณ สำนักงานสถิติแห่งชาติและสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive method) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้านอายุขัยเฉลี่ยของประชากร การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรไทย โดยใช้ข้อมูลจำนวนประชากร ในช่วงอายุต่างๆ และวิเคราะห์โดยอาศัยเอกสาร รายงานการศึกษา บทความ ผลงานวิจัยของหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ สถาบันวิจัยประชากร เป็นต้น ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2550

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative method) เป็นการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านอายุขัยเฉลี่ย กับการออมภาคครัวเรือน โดยใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation analysis) หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variables) กับตัวแปรตาม (Dependent Variables) ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่และสัมพันธ์กันอย่างไร ความสัมพันธ์อาจจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งความสัมพันธ์ของตัวแปรและทิศทางของความสัมพันธ์นั้นสามารถทราบได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Coefficient of Correlation : r) ซึ่งสามารถคำนวณได้ด้วยสูตร

$$r_{xy} = \frac{n \sum xy - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{[n \sum x^2 - (\sum x)^2][n \sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

เมื่อ r_{xy} แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

n แทน จำนวนคู่ของกลุ่มตัวอย่าง

X แทน อายุขัยเฉลี่ยของประชากร

Y แทน มูลค่าการออมภาคครัวเรือน

ทำการวิเคราะห์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ 3 ช่วง ดังนี้

1. วิเคราะห์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรด้านอายุขัยเฉลี่ย กับการออมภาคครัวเรือน ในช่วงปี พ.ศ.2531-2550

2. วิเคราะห์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรด้านอายุขัยเฉลี่ย กับการออมภาคครัวเรือน ในช่วงปี พ.ศ.2531-2540

3. วิเคราะห์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรด้านอายุขัยเฉลี่ย กับการออมภาคครัวเรือน ในช่วงปี พ.ศ.2541-2550

จากนั้น เปรียบเทียบและวิเคราะห์ผลที่ได้ โดยอาศัยเอกสาร รายงานการศึกษา บทความ ผลงานวิจัยของหน่วยงานต่างๆ ประกอบการอธิบาย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยของประชากร กับ การออมภาคครัวเรือน ซึ่งจะใช้คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Coefficient of Correlation : r) ซึ่งสามารถคำนวณได้ด้วยสูตร

$$r_{xy} = \frac{n \sum xy - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{[n \sum x^2 - (\sum x)^2][n \sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

เมื่อ r_{xy} แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

n แทน จำนวนคู่ของกลุ่มตัวอย่าง

X แทน อายุขัยเฉลี่ยของประชากร

Y แทน มูลค่าการออมภาคครัวเรือน

การทดสอบสมมติฐาน ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยของประชากร และการออมภาคครัวเรือน โดยใช้การตรวจสอบระดับนัยสำคัญจากตารางค่าวิกฤติสหสัมพันธ์เพียร์สัน (The Significance of Correlation Coefficient)

สมมติฐานการวิจัย

$H_0 : r = 0$ (ตัวแปรสองตัวไม่มีความสัมพันธ์กัน)

$H_1 : r \neq 0$ (ตัวแปรสองตัวมีความสัมพันธ์กัน)

กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.01

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความหมาย ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรไทย

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการออมภาคครัวเรือน

ตอนที่ 3 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรไทย เปรียบเทียบระหว่าง ปีพ.ศ.2533 และ ปีพ.ศ. 2543 ดังข้อมูลในตาราง 7

1.1 จำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ

จำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ มีสัดส่วนแตกต่างกันดังรายละเอียดในตาราง

ตาราง 7 จำนวน (พันคน) และร้อยละของประชากรไทย จำแนกตามกลุ่มอายุ ปี 2533 และ ปี 2543

กลุ่มอายุของประชากร	จำนวน (พันคน)	ร้อยละ
ปี 2533	54,549	100.00
วัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี)	15,947	29.24
วัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี)	34,585	63.40
วัยสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป)	4,017	7.36
ปี 2543	62,212	100.00
วัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี)	15,344	24.66
วัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี)	41,030	65.95
วัยสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป)	5,838	9.39

จากตาราง 7 สรุปได้ว่า ในปี 2533 มีประชากรวัยเด็ก คิดเป็นร้อยละ 29.24 วัยแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 63.40 และวัยสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 7.36 ในปี 2543 มีประชากรวัยเด็ก คิดเป็นร้อยละ 24.66 วัยแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 65.95 และวัยสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 9.39

จากข้อมูลพบว่า ประชากรวัยเด็กลดลงจากปี 2533 จากร้อยละ 29.24 เป็นร้อยละ 24.66 ในปี 2543 ประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้นจากปี 2533 จากร้อยละ 63.40 เป็นร้อยละ 65.95 ในปี 2543 ประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นจากปี 2533 จากร้อยละ 7.36 เป็นร้อยละ 9.39 ในปี 2543

1.2 จำนวนคนเกิดและจำนวนคนตาย ระหว่างปี 2531 – ปี 2550

ข้อมูลจำนวนคนเกิดและจำนวนคนตาย ระหว่างปี 2531 – ปี 2550 ดังข้อมูลในตาราง 8

ตาราง 8 จำนวนคนเกิดและจำนวนคนตาย ระหว่างปี 2531 – ปี 2550

ปี พ.ศ.	ประชากร กลางปี (คน)	จำนวนคนเกิด (คน)	อัตราการเกิด (ต่อพันคน)	จำนวนคนตาย (คน)	อัตราการตาย (ต่อพันคน)
2531	54,960,917	873,842	15.90	231,227	4.21
2532	55,888,393	905,837	16.21	246,570	4.41
2533	56,303,273	956,237	16.98	252,512	4.48
2534	56,961,030	960,556	16.86	264,350	4.64
2535	57,788,965	964,557	16.69	275,313	4.76
2536	58,336,072	983,964	16.87	277,499	4.76
2537	59,095,419	970,760	16.43	244,061	4.13
2538	59,460,382	928,956	15.62	298,468	5.02
2539	60,116,182	983,395	16.36	315,467	5.25
2540	60,816,227	880,028	14.47	279,090	4.59
2541	61,155,888	862,260	14.10	334,210	5.46
2542	61,563,980	774,349	12.58	315,550	5.13
2543	61,770,259	786,018	12.72	323,846	5.24
2544	62,093,855	766,107	12.34	323,108	5.20
2545	62,554,380	771,787	12.34	326,583	5.22
2546	62,939,819	778,445	12.37	334,725	5.32

ตาราง 8 (ต่อ)

ปี พ.ศ.	ประชากร กลางปี (คน)	จำนวนคนเกิด (คน)	อัตราการเกิด (ต่อพันคน)	จำนวนคนตาย (คน)	อัตราการตาย (ต่อพันคน)
2547	62,526,693	882,575	14.12	363,647	5.82
2548	62,195,839	809,774	13.02	399,331	6.42
2549	62,623,416	802,924	12.82	392,044	6.26
2550	63,038,247	811,384	12.87	398,438	6.32

จากตาราง 8 สรุปได้ว่า ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา (2531 – 2550) ปี 2544 มีอัตราการเกิดต่ำสุด เท่ากับ 12.34 หรือร้อยละ 1.234 และอัตราการเกิดสูงสุดปี 2533 เท่ากับ 16.98 หรือร้อยละ 1.698 ปี 2531 มี อัตราการตายต่ำสุด 4.21 หรือร้อยละ 0.421 และอัตราการตายสูงสุดเท่ากับ 6.42 หรือร้อยละ 0.642 ในปี 2548

จากข้อมูลพบว่า อัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน มากนักในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา โดยอัตราการเกิดจะอยู่ในช่วงร้อยละ 1.234 – 1.412 และอัตราการตาย จะอยู่ในช่วงร้อยละ 4.21 – 6.42

จำนวนประชากรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ อัตราการเกิดมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด ใน ขณะเดียวกันอัตราการตายอยู่ในลักษณะค่อนข้างคงที่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินนโยบาย ประชากร ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มีเป้าหมายลดอัตราการเพิ่มของประชากร ขนาดของประชากรยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แม้ว่าอัตราการเพิ่มของประชากรจะลดต่ำลงก็ตาม ซึ่ง ประเทศไทยยังคงดำเนินนโยบายประชากร เพื่อให้อัตราการเพิ่มของประชากรเป็นศูนย์ (Zero Population Growth) หรือมีอัตราเกิดเท่ากับอัตราตาย

ในช่วงระยะห่างของข้อมูลตามการสำมะโนประชากรและเคหะ (10 ปี) ซึ่งจัดทำโดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลง ประชากรวัยทำงานลดลงเล็กน้อย หรือ ค่อนข้างคงที่ ประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (ตาราง 7) และอัตราการเกิดมีแนวโน้มลดลง อัตรา การตายค่อนข้างคงที่ (ตาราง 8) มีผลเนื่องมาจาก

1. นโยบายประชากร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2533-2539) ซึ่งมี เป้าหมายลดอัตราการเพิ่มประชากร ให้เหลือร้อยละ 1.2 โดยคาดว่าจะมีประชากรประมาณ 61 ล้าน คน ในปีสิ้นแผนพัฒนาฯ (2539) โดยมีนโยบายการดำเนินงาน คือ ลดอัตราการเพิ่มประชากรให้ เป็นไปตามเป้าหมาย โดย ขยายบริการวางแผนครอบครัวให้ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมายประชากร และการ รักษาระดับการวางแผนครอบครัวในพื้นที่ ซึ่งมีการคุมกำเนิดสูงแล้วไว้อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการเพิ่ม

ขีดความสามารถและประสิทธิภาพของบุคลากร และส่งเสริมการใช้ระบบอาสาสมัครเข้าช่วยการให้บริการวางแผนครอบครัว ในชุมชนแออัด ควบคู่กับการปรับปรุงสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก อีกทั้งยังมีการรณรงค์และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ความพร้อมของการมีบุตรสำหรับคู่สมรสใหม่ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผลเสียของการมีลูกมาก

ผลการดำเนินงาน นโยบายประชากร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7 ประสบความสำเร็จ โดยอัตราเพิ่มประชากรลดลงเหลือประมาณร้อยละ 1.1 ต่อปี อัตราเจริญพันธุ์ของสตรี ลดลงจาก 2.17 คน ต่อสตรีวัยเจริญพันธุ์ 1,000 คน ในปี 2534 เหลือประมาณ 1.95 คนในปี 2539 ซึ่งอยู่ในระดับทดแทน ในขณะที่อัตราตายของทารกมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากการรณรงค์เรื่องอนามัยแม่และเด็ก แต่ยังคงสูงกว่าเป้าหมายเนื่องจากการรณรงค์แก้ปัญหาเรื่องโรคเอดส์ ยังไม่ได้ผลตามเป้าหมาย

2. นโยบายประชากร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ซึ่งมีเป้าหมายให้คนไทยมีขนาดครอบครัวที่เหมาะสมและมีการกระจายตัวของประชาชนที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสการพัฒนาในพื้นที่ โดยชะลอการวางแผนครอบครัวในพื้นที่ ที่มีอัตราเจริญพันธุ์ของสตรีในระดับทดแทนหรือต่ำกว่า และเร่งรัดส่งเสริมการวางแผนครอบครัวในพื้นที่ ที่มีอัตราการเกิดสูง โดยให้การบริการวางแผนครอบครัวแบบให้เปล่า รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพและการแบ่งเบาภาระระหว่างหญิงชายในการวางแผนครอบครัวเพื่อให้สามีให้สามารถกำหนดจำนวนบุตรหรือเว้นช่วงระยะเวลาการมีบุตรได้ตามความต้องการ

ผลการดำเนินงาน นโยบายประชากร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 ทำให้มีโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีลดลงจากการมีบุตร โดยเฉลี่ย 6 คน ในปี 2513 เป็นไม่เกิน 2 คนในปี 2544 อัตราเพิ่มประชากรลดลงจากร้อยละ 3.0 เหลือไม่เกิน ร้อยละ 1.0 อัตราตายของประชากรทุกกลุ่มอายุลดลง และอายุคาดหมายเฉลี่ยสูงขึ้น

1.3 อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ระหว่างปี 2531 – ปี 2550 และอัตราการเปลี่ยนแปลง

ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ระหว่างปี 2531 - ปี 2550 และอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่างปี ดังข้อมูลในตาราง 9

ตาราง 9 อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (ปี) ระหว่างปี 2531 - ปี 2550 และอัตราการเปลี่ยนแปลง

ปี พ.ศ.	อายุขัยเฉลี่ย (ปี)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)
2531	66.0	0
2532	66.0	0
2533	66.1	0.15
2534	68.7	3.93
2535	69.0	0.44
2536	69.2	0.29
2537	69.5	0.43
2538	69.5	0.00
2539	69.0	-0.72
2540	68.8	-0.29
2541	68.9	0.15
2542	69.9	2.04
2543	70.2	0.43
2544	68.9	-1.85
2545	69.1	0.29
2546	70.0	1.30
2547	70.3	0.43
2548	69.6	-1.00
2549	70.0	0.57
2550	72.0	2.86

จากตาราง 9 สรุปได้ว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากร มีอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่างปีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละที่ไม่สม่ำเสมอในแต่ละช่วงปี โดยปี 2534 จะมีการเปลี่ยนแปลงของอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นสูงสุด ในอัตราร้อยละ 3.93 จากปี 2533 และในปี 2544 มีการเปลี่ยนแปลงของอายุขัยเฉลี่ยลดลงต่ำสุด ในอัตราร้อยละ 1.85 จากปี 2543

จากข้อมูลพบว่า อายุขัยเฉลี่ยแม้จะไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่ในระหว่างปี 2531 – 2550 ก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี 2531 ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ย 66.0 ปี และในปี 2550 ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ย 72.0 ปี

การลดลงของอัตราการเกิดมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรอย่างชัดเจน จำนวนประชากรวัยเด็กที่ลดต่ำลง หมายถึง จำนวนแรงงานในอีก ช่วง 10-20 ปีข้างหน้า ลดน้อยลงไปด้วย อีกทั้งการลดลงของอัตราการตาย หรือการเพิ่มขึ้นของอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดสามารถอธิบายได้ว่าสังคมไทยจะต้องเผชิญกับปัญหาผู้สูงอายุอย่างมาก

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการออมภาคครัวเรือน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการออมภาคครัวเรือน ดังข้อมูลในตาราง 10

ตาราง 10 จำนวนเงินออมภาคครัวเรือน ระหว่างปี 2531 – 2550 และอัตราการเปลี่ยนแปลง

ปี พ.ศ.	เงินออมภาคครัวเรือน (ล้านบาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)
2531	211,138	0.00
2532	267,435	26.66
2533	213,168	-20.29
2534	255,434	19.83
2535	267,160	4.59
2536	279,743	4.71
2537	256,008	-8.48
2538	318,094	24.25
2539	277,950	-12.62
2540	296,993	6.85
2541	470,295	58.35
2542	420,265	-10.64
2543	367,833	-12.48
2544	274,737	-25.31
2545	214,526	-21.92
2546	249,996	16.53
2547	319,531	27.81

ตาราง 10 (ต่อ)

ปี พ.ศ.	เงินออมภาคครัวเรือน (ล้านบาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)
2548	328,739	2.88
2549	423,532	28.84
2550	661,124	56.10

จากตาราง 10 สรุปได้ว่า ระดับเงินออมภาคครัวเรือนสูงสุดในปี 2550 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2549 คิดเป็นร้อยละ 56.10 ระดับเงินออมภาคครัวเรือนในปี 2541 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นสูงสุดจากปี 2540 คิดเป็นร้อยละ 58.35 และระดับเงินออมภาคครัวเรือนในปี 2544 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงจากปี 2543 คิดเป็นร้อยละ 25.31

การออมภาคครัวเรือนในช่วงก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ปี 2540 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง เนื่องจากภาวะเงินเฟ้อที่สูง และปัญหาการว่างงานเป็นจำนวนมาก ส่วนการออมภาคครัวเรือนในช่วงหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ปี 2540 มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาค่าครองชีพ การว่างงานที่สูงขึ้น การถูกลดเงินเดือน ในช่วงปี 2549-2550 เงินออมภาคครัวเรือนมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้น ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการออมเพื่อเกษียณอายุ หรือออมก่อนวัยเกษียณ และระดมเงินออมภาคครัวเรือน เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ และใช้ในการลงทุนภายในประเทศ เช่น ระดมเงินออมในรูปแบบ พันธบัตรระยะสั้นของรัฐบาล เป็นต้น

ตอนที่ 3 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน

กระทำการปรับปรุงข้อมูลการออมภาคครัวเรือน ณ ราคาปัจจุบันเป็นราคาคงที่ โดยใช้ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2552, ออนไลน์) ณ ราคาคงที่ 2550 (2550 = 100)

ตาราง 11 การออมภาคครัวเรือน ณ ราคาคงที่ ปีฐาน 2550

ปี พ.ศ.	เงินออมภาคครัวเรือน (ล้านบาท)	ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป (CPI)	เงินออมภาคครัวเรือน ณ ราคาคงที่ (ปีฐาน 2550)
2531	211,138	48.1	438956.34
2532	267,435	50.7	527485.21
2533	213,168	53.7	396960.89

ตาราง 11 (ต่อ)

ปี พ.ศ.	เงินออมภาคครัวเรือน (ล้านบาท)	ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป (CPI)	เงินออมภาคครัวเรือน ณ ราคาคงที่ (ปีฐาน 2550)
2534	255,434	56.8	449707.75
2535	267,160	59.1	452047.38
2536	279,743	61.1	457844.52
2537	256,008	64.2	398766.36
2538	318,094	67.9	468474.23
2539	277,950	71.8	387116.99
2540	296,993	75.9	391295.13
2541	470,295	82.0	573530.49
2542	420,265	82.2	511271.29
2543	367,833	83.5	440518.56
2544	274,737	84.9	323600.71
2545	214,526	85.4	251201.41
2546	249,996	87.0	287351.72
2547	319,531	89.4	357417.23
2548	328,739	93.4	351968.95
2549	423,532	97.8	433059.30
2550	661,124	100.0	661124.00

จากนั้นนำข้อมูลการออมภาคครัวเรือน ณ ราคาคงที่ ที่คำนวณได้ไปวิเคราะห์สหสัมพันธ์

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Coefficient of Correlation : r) กระทำโดยมีสมมติฐานและสมการ ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย

อายุเฉลี่ยของประชากรไทยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการออมภาคครัวเรือน

สมการ

$$r_{xy} = \frac{n \sum xy - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{[n \sum x^2 - (\sum x)^2][n \sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

เมื่อ r_{xy} แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

n แทน จำนวนคู่ของกลุ่มตัวอย่าง

X แทน อายุขัยเฉลี่ยของประชากร

Y แทน มูลค่าการออมภาคครัวเรือน

ตาราง 12 แสดงข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยและเงินออมภาคครัวเรือน ปี พ.ศ. 2531–2550

ปี พ.ศ.	อายุขัยเฉลี่ย (ปี)	เงินออมภาคครัวเรือน ณ ราคาคงที่ (ปีฐาน 2550)
2531	66.0	438956.34
2532	66.0	527485.21
2533	66.1	396960.89
2534	68.7	449707.75
2535	69.0	452047.38
2536	69.2	457844.52
2537	69.5	398766.36
2538	69.5	468474.23
2539	69.0	387116.99
2540	68.8	391295.13
2541	68.9	573530.49
2542	69.9	511271.29
2543	70.2	440518.56
2544	68.9	323600.71
2545	69.1	251201.41
2546	70.0	287351.72
2547	70.3	357417.23

ตาราง 12 (ต่อ)

ปี พ.ศ.	อายุขัยเฉลี่ย (ปี)	เงินออมภาคครัวเรือน ณ ราคาคงที่ (ปีฐาน 2550)
2548	69.6	351968.95
2549	70.0	433059.30
2550	72.0	661124.00

คำนวณตามสมการการวิเคราะห์สหสัมพันธ์จากข้อมูลปี พ.ศ.2531-2550

เมื่อทำการคำนวณตามสมการการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ จากข้อมูลปีพ.ศ.2531-2550 แล้ว ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.067

ทดสอบสมมติฐานทางสถิติ โดยตรวจสอบระดับนัยสำคัญจากตารางค่าวิกฤติของสหสัมพันธ์เพียร์สัน (The Significance of Correlation Coefficient)

สมมติฐานทางสถิติ

$H_0 : r = 0$ (อายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กัน)

$H_1 : r \neq 0$ (อายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือนมีความสัมพันธ์กัน)

กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.01

ตาราง 13 วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือน ช่วงปี 2531-2550

ตัวแปร	N	r
อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด	20	0.067
การออมภาคครัวเรือน	20	

$$r(.01; df 18) = 0.561$$

จากค่าสถิติ r ที่คำนวณเทียบกับค่า r วิกฤตที่ได้จากตารางค่าวิกฤตของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment correlation coefficient) ที่ $\alpha = .01, df = n - 2 = 18$ พบว่า $\frac{r_{.01;18}}{2} = 0.561$ จึงเห็นว่า $r_{\text{คำนวณ}} < r_{\text{วิกฤต}}$ จึงปฏิเสธ H_1 ยอมรับ H_0 หมายความว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย ไม่มีความสัมพันธ์กัน กับการออมภาคครัวเรือน

คำนวณตามสมการการวิเคราะห์สหสัมพันธ์จากข้อมูลปี พ.ศ.2531-2540

เมื่อทำการคำนวณตามสมการการวิเคราะห์สหสัมพันธ์จากข้อมูลปีพ.ศ.2531-2540 แล้ว ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.712

ทดสอบสมมติฐานทางสถิติ โดยตรวจสอบระดับนัยสำคัญจากตารางค่าวิกฤตของสหสัมพันธ์เพียร์สัน (The Significance of Correlation Coefficient)

สมมติฐานทางสถิติ

$H_0 : r = 0$ (อายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กัน)

$H_1 : r \neq 0$ (อายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือนมีความสัมพันธ์กัน)

กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.01

ตาราง 14 วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือน ช่วงปี 2531-2540

ตัวแปร	N	r
อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด	10	0.712
การออมภาคครัวเรือน	10	

$$r_{(.01; df 18)} = 0.765$$

จากค่าสถิติ r ที่คำนวณเทียบกับค่า r วิกฤตที่ได้จากตารางค่าวิกฤตของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment correlation coefficient) ที่ $\alpha = .01, df = n - 2 = 8$ พบว่า $\frac{r_{.01;8}}{2} = 0.765$ จึงเห็นว่า $r_{\text{คำนวณ}} < r_{\text{วิกฤต}}$ จึงปฏิเสธ H_1 ยอมรับ H_0 หมายความว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย ไม่มีความสัมพันธ์กัน กับการออมภาคครัวเรือน

คำนวณตามสมการการวิเคราะห์สหสัมพันธ์จากข้อมูลปี พ.ศ.2541-2550

เมื่อทำการคำนวณตามสมการการวิเคราะห์สหสัมพันธ์จากข้อมูลปีพ.ศ.2541-2550 แล้ว ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.618

ทดสอบสมมติฐานทางสถิติ โดยตรวจสอบระดับนัยสำคัญจากตารางค่าวิกฤติของสหสัมพันธ์เพียร์สัน (The Significance of Correlation Coefficient)

สมมติฐานทางสถิติ

$H_0 : r = 0$ (อายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กัน)

$H_1 : r \neq 0$ (อายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือนมีความสัมพันธ์กัน)

กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.01

ตาราง 15 วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือน ช่วงปี 2541-2550

ตัวแปร	N	r
อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด	10	0.618
การออมภาคครัวเรือน	10	

$$r_{(.01; df 8)} = 0.765$$

จากค่าสถิติ r ที่คำนวณเทียบกับค่า r วิกฤติที่ได้จากตารางค่าวิกฤติของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment correlation coefficient) ที่ $\alpha = .01, df = n - 2 = 8$ พบว่า $\frac{r_{.01,8}}{2} = 0.765$ จึงเห็นว่า $r_{\text{คำนวณ}} < r_{\text{วิกฤติ}}$ จึงปฏิเสธ H_0 ยอมรับ H_1 หมายความว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย ไม่มีความสัมพันธ์กัน กับการออมภาคครัวเรือน

ตาราง 16 เปรียบเทียบสหสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือน ช่วงปี 2531-2550, ช่วงปี 2531-2540 และ ช่วงปี 2541-2550

ตัวแปร	N	r	$r_{(.01; df = n-2)}$
อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด	20	0.067	$r_{(.01; df 18)} = 0.561$
การออมภาคครัวเรือน	20		
อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด	10	0.712	$r_{(.01; df 8)} = 0.765$
การออมภาคครัวเรือน	10		
อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด	10	0.618	$r_{(.01; df 8)} = 0.765$
การออมภาคครัวเรือน	10		

เมื่อเปรียบเทียบผลการคำนวณตามสมการการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ทั้ง 3 ค่าแล้ว สรุปได้ว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย ไม่มีความสัมพันธ์กัน กับการออมภาคครัวเรือน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยและการออมภาคครัวเรือน

สมมติฐานในการวิจัย

ในการศึกษานี้ ตั้งสมมติฐานว่า “เมื่อประชาชนมีอายุขัยเฉลี่ยสูงขึ้นจะมีผลทำให้การออมภาคครัวเรือนของประเทศลดลง” ตามทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิต (Life-Cycle Theory of Consumption)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย และการออมภาคครัวเรือน ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2550 ซึ่งใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (Life Expectancy at Birth) จากรายงาน Human Development Report ขององค์การสหประชาชาติ (UNDP) และข้อมูลด้านการออมภาคครัวเรือน จากธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data)

1. ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2550 ซึ่งใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (Life Expectancy at Birth) จากรายงาน Human Development Report ขององค์การสหประชาชาติ (UNDP) ตั้งแต่ฉบับปี ค.ศ. 1990 – ค.ศ. 2008 (พ.ศ.2533 – พ.ศ.2551)
2. ด้านข้อมูลการออมภาคครัวเรือน จากธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2550
3. เอกสาร รายงานการศึกษา บทความ ผลงานการวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานประมาณ

สำนักงานสถิติแห่งชาติและสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive method) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้านอายุชั้นเฉลี่ยของประชากร การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรไทย โดยใช้ข้อมูลจำนวนประชากร ในช่วงอายุต่างๆ และวิเคราะห์โดยอาศัยเอกสาร รายงานการศึกษา บทความ ผลงานวิจัยของหน่วยงานต่างๆ ด้านการออมภาคครัวเรือนของประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2550 วิเคราะห์โดยอาศัยเอกสาร รายงานการศึกษา บทความ ผลงานวิจัยของหน่วยงานต่างๆ

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative method) เป็นการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านอายุชั้นเฉลี่ย กับ การออมภาคครัวเรือน โดยใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation analysis) หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ

2.1 คำนวนจากข้อมูลช่วงปีพ.ศ.2531-2550

2.2 คำนวนจากข้อมูลช่วงปีพ.ศ.2531-2540

2.3 คำนวนจากข้อมูลช่วงปีพ.ศ.2541-2550

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้า เอกสาร บทความ ผลงานวิจัยจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางด้านอายุชั้นเฉลี่ยของประชากร และด้านการออมภาคครัวเรือน นำมาสรุปภาพรวมได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

ในปี 2533 มีประชากรวัยเด็ก คิดเป็นร้อยละ 29.24 วัยแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 63.40 และวัยสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 7.36 ในปี 2543 มีประชากรวัยเด็ก คิดเป็นร้อยละ 24.66 วัยแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 65.95 และวัยสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 9.39

ประชากรวัยเด็กลดลงจากปี 2533 จากร้อยละ 29.24 เป็นร้อยละ 24.66 ในปี 2543 ประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้นจากปี 2533 จากร้อยละ 63.40 เป็นร้อยละ 65.95 ในปี 2543 ประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นจากปี 2533 จากร้อยละ 7.36 เป็นร้อยละ 9.39 ในปี 2543

จำนวนประชากรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ อัตราการเกิดมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด ในขณะเดียวกันอัตราการตายอยู่ในลักษณะค่อนข้างคงที่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินนโยบาย

ประชากร ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มีเป้าหมายลดอัตราการเพิ่มของประชากร ขนาดของประชากรยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แม้ว่าอัตราการเพิ่มของประชากรจะลดต่ำลงก็ตาม ซึ่ง ประเทศไทยยังคงดำเนินนโยบายประชากร เพื่อให้อัตราการเพิ่มของประชากรเป็นศูนย์ (Zero Population Growth) หรือมีอัตราเกิดเท่ากับอัตราตาย

ในช่วงระยะห่างของข้อมูลตามการสำมะโนประชากรและเคหะ (10 ปี) ซึ่งจัดทำโดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลง ประชากรวัยทำงานลดลงเล็กน้อย หรือค่อนข้างคงที่ ประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และอัตราการเกิดมีแนวโน้มลดลง อัตราการตายค่อนข้างคงที่ มีผลเนื่องมาจาก

1. ผลการดำเนินงาน นโยบายประชากร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ประสบความสำเร็จ โดยอัตราเพิ่มประชากรลดลงเหลือประมาณร้อยละ 1.1 ต่อปี อัตราเจริญพันธุ์ของสตรี ลดลงจาก 2.17 คน ต่อสตรีวัยเจริญพันธุ์ 1,000 คน ในปี 2534 เหลือประมาณ 1.95 คนในปี 2539 ซึ่งอยู่ในระดับทดแทน ในขณะที่อัตราตายของทารกมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากการรณรงค์เรื่องอนามัยแม่และเด็ก แต่ยังคงสูงกว่าเป้าหมายเนื่องจากการรณรงค์แก้ปัญหาเรื่องโรคเอดส์ ยังไม่ได้ผลตามเป้าหมาย

2. ผลการดำเนินงาน นโยบายประชากร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ทำให้มีโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีลดลงจากการมีบุตร โดยเฉลี่ย 6 คนในปี 2513 เป็นไม่เกิน 2 คนในปี 2544 อัตราเพิ่มประชากรลดลงจากร้อยละ 3.0 เหลือไม่เกิน ร้อยละ 1.0 อัตราตายของประชากรทุกกลุ่มอายุลดลง และอายุคาดหมายเฉลี่ยสูงขึ้น

แม้ว่าอายุขัยเฉลี่ยจะไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่ในระหว่างปี 2531 – 2550 ก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี 2531 ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ย 66.0 ปี และในปี 2550 ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ย 72.0 ปี

การลดลงของอัตราการเกิดมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรอย่างชัดเจน จำนวนประชากรวัยเด็กที่ลดต่ำลง หมายถึง จำนวนแรงงานในอีก ช่วง 10-20 ปีข้างหน้า ลดน้อยลงไปด้วย อีกทั้งการลดลงของอัตราการตาย หรือการเพิ่มขึ้นของอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดสามารถอธิบายได้ว่าสังคมไทยจะต้องเผชิญกับปัญหาผู้สูงอายุอย่างมาก

การออมภาคครัวเรือน

ระดับเงินออมภาคครัวเรือน ณ ราคาปัจจุบัน สูงสุดในปี 2550 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2549 คิดเป็นร้อยละ 56.10 ระดับเงินออมภาคครัวเรือนในปี 2541 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นสูงสุดจากปี

2540 คิดเป็นร้อยละ 58.35 และระดับเงินออมภาคครัวเรือนในปี 2544 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงจากปี 2543 คิดเป็นร้อยละ 25.31

การออมภาคครัวเรือนในช่วงก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ปี 2540 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง เนื่องจากภาวะเงินเฟ้อที่สูง และปัญหาการว่างงานเป็นจำนวนมาก ส่วนการออมภาคครัวเรือนในช่วงหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ปี 2540 มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาค่าครองชีพ การว่างงานที่สูงขึ้น การถูกลดเงินเดือน ในช่วงปี 2549-2550 เงินออมภาคครัวเรือนมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้น ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการออมเพื่อเกษียณอายุ หรือออมก่อนวัยเกษียณ และระดมเงินออมภาคครัวเรือน เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ และใช้ในการลงทุนภายในประเทศ เช่น การออกพันธบัตรระยะสั้นของรัฐบาล เป็นต้น

ในงานวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า การที่ระดับการออมภาคครัวเรือนลดต่ำลง ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากการที่ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น อัตราการตายลดลง ทำให้ประชากรในกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ระดับอัตราพึ่งพิงสูงขึ้นตาม หมายความว่า ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระดูแลประชากรวัยเด็ก และประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น จึงทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่รายได้ที่เพิ่มขึ้นไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย หรือเหลือเงินเก็บออมเป็นจำนวนน้อยลง

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอายุขัยเฉลี่ยและการออมภาคครัวเรือน

จากค่าสถิติที่คำนวณได้ แสดงว่า ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

1. คำนวณค่าสถิติ ในช่วงปี พ.ศ.2531-2550 เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรอายุขัยเฉลี่ยของประชากร ไม่มีความสัมพันธ์กับการออมภาคครัวเรือน ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.067

2. คำนวณค่าสถิติ ในช่วงปี พ.ศ.2531-2540 เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรอายุขัยเฉลี่ยของประชากร ไม่มีความสัมพันธ์กับการออมภาคครัวเรือน ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.712

3. คำนวณค่าสถิติ ในช่วงปี พ.ศ.2541-2550 เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรอายุขัยเฉลี่ยของประชากร ไม่มีความสัมพันธ์กับการออมภาคครัวเรือน ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.618

เมื่อเปรียบเทียบผลการคำนวณตามสมการการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ทั้ง 3 ค่าแล้ว สรุปได้ว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทย ไม่มีความสัมพันธ์กัน กับการออมภาคครัวเรือน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยและการออมภาคครัวเรือน มีประเด็นอภิปรายได้ดังนี้

ประชากรมีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรโดยรวม คือประชากรวัยเด็ก (0-14 ปี) และวัยทำงาน (15-59 ปี) มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่ ประชากรวัยสูงอายุ (60 ปี ขึ้นไป) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากการดำเนินตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตั้งแต่ฉบับที่ 3 เป็นต้นมา มีการวางแผนทางประชากร เช่น การคุมกำเนิด ทำให้อัตราการเกิดลดลง และความเจริญทางการแพทย์ ทำให้ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ยสูงขึ้น

ประชากรวัยทำงานที่มีแนวโน้มลดลงจะส่งผลให้มีกำลังแรงงานใหม่ เข้าสู่ตลาดแรงงาน น้อยลง จำนวนแรงงานที่ลดลงจะส่งผลให้ ประชากรวัยทำงานต้องรับภาระเลี้ยงดูเด็กและผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น สัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้เพิ่มขึ้น จึงอาจส่งผลกระทบต่อการออมในระดับครัวเรือน ที่อาจนำไปสู่ระดับการออมของประเทศที่ลดลง และกระทบต่อแหล่งเงินทุนภายในประเทศที่หดตัวลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศ ประชากรผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นภาระด้านงบประมาณ ค่ารักษาพยาบาลที่จะสูงขึ้นในอนาคต รัฐอาจจะต้องเตรียมการในการให้ความรู้ด้านสุขภาพที่ดี เพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่แข็งแรงทั้งด้านสุขภาพกายและจิตใจ สามารถทำงานพึ่งตัวเองได้หลังวัยเกษียณ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้ ประสบการณ์เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศ

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรแล้ว ได้พบว่า อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยและการออมภาคครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อมูลตัวแปรอายุขัยเฉลี่ยของประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ซึ่งคำนวณในช่วงอายุ 0 ปีของช่องสุดท้ายในตารางชีพ (e_0) ในความเป็นจริงแล้ว ประชากรที่สามารถเก็บออม จะเป็นประชากรวัยทำงานที่มีรายได้แล้ว ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 15-59 ปี ดังนั้น ในขณะที่เงินออมภาคครัวเรือนในปีที่ t ควรจะเป็นเงินออมของประชากรที่อยู่ในปีที่ t หัก อายุมัธยฐานที่เริ่มต้นออม เช่น สมมติให้ อายุมัธยฐานที่เริ่มต้นออมเท่ากับ 15 ปี เนื่องจากเริ่มมีการออมภาคบังคับ เมื่อทำการเปรียบเทียบข้อมูลเงินออมภาคครัวเรือน ในปี 2531 ควรใช้ข้อมูลอายุขัยเฉลี่ยของประชากรในปี 2516 เป็นต้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ โดยอาศัยผลจากการศึกษา ดังนี้

1. จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทราบถึงแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ที่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงอายุต่างๆ มีผลกระทบต่อพัฒนาประเทศ เช่น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ

ด้านสาธารณสุข ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายประชากรที่ให้ความสำคัญกับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย แต่ก็ควรพัฒนาในด้านอื่นๆ ควบคู่กันไปด้วย เช่น การบริการการศึกษาแก่ประชากรวัยเด็ก การพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพของประชากร ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

2. จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทราบถึงแนวโน้มของการออมภาคครัวเรือน ซึ่งเป็นเงินออมที่มีความสำคัญต่อเงินออมรวมของประเทศ และยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการในการลงทุนทั้งภาคเอกชน และภาครัฐบาล จึงควรมีการส่งเสริมการออมในรูปแบบต่างๆ เพิ่มมากขึ้น หรือ ลดภาระค่าใช้จ่ายของประชากรวัยทำงาน เพื่อให้มีเงินออมเพิ่มมากขึ้น จะได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุชั้นเฉลี่ยของประชากรไทยกับการออมภาคครัวเรือน ในครั้งนี้มีข้อบกพร่องและข้อจำกัดบางประการที่จะนำเสนอ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการศึกษาในครั้งต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ข้อมูลอายุชั้นเฉลี่ยของประชากร และการออมภาคครัวเรือน เทียบปีต่อปี จึงทำให้ผลการวิจัยไม่ถูกต้องกับสภาพความเป็นจริง ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรใช้ข้อมูลในช่วงเวลาที่ถูกต้อง ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะข้อมูลทุติยภูมิ จึงทำให้ขาดรายละเอียดของข้อมูลบางประการ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาในประเด็นอื่นๆ รอบด้านด้วย เช่น พฤติกรรมการออมของผู้สูงอายุ การออมในรูปแบบสินทรัพย์อื่น ปัจจัยที่กำหนดการออมภาคครัวเรือน เป็นต้น

3. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบการออมโดยแบ่งเป็นช่วงอายุต่างๆ ให้ละเอียดมากขึ้น เพื่อศึกษาพฤติกรรมและวัตถุประสงค์ในการเก็บออมของครัวเรือนในระดับช่วงอายุต่างๆ เพื่อจะใช้นำมาคาดการณ์แนวโน้มการออมได้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2547). *ประชากรศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุมพร ศาสตราวาทะ. (2540). *การออมครัวเรือนและความสำคัญทางการเงินของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2547). *ระบบการจัดการกองทุนและเกื้อกูลคนชรา วิเคราะห์อนาคตจากข้อมูลปัจจุบัน*. (เอกสารประกอบการสัมมนา). กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา ว่าพัฒนวงศ์. (2544). *ตารางชีพ : เครื่องมือสำคัญทางประชากรศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2543). *ประชากรศาสตร์: สาระดึกศึกษาเรื่องประชากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพเราะ เพชรประพันธ์. (2548). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมภาคครัวเรือนไทย*. ภาคนิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- รดา อุดลย์วัฒนกุล. (2549). *ปัจจัยกำหนดการออมภาคครัวเรือนและพฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนในประเทศไทย*. สารนิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์การจัดการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สิทธิพงศ์ พรหมทอง. (2543). *พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- สุนันทา คูบ่อทอง. (2541). *พฤติกรรมการออมหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ*. ภาคนิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุวัชร เชื้อเงิน. (2547). *ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของภาคครัวเรือนไทย*. ภาคนิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). รายงานวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาประเทศ. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2552. จาก <http://www.nesdb.go.th>
- สำนักนโยบายการออมและการลงทุน. สถิติข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับดุลยภาพการเงิน การออม และการลงทุน. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2552. จาก <http://www.fpo.go.th>
- อรรณณ ยี่สาร. (2538). พฤติกรรมการออมของครัวเรือน: วิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2535/2536. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- Bernheim, B. Douglas. (1984). *Dissaving After Retirement: Testing the Pure Life Cycle Hypothesis*. Massachusetts: National Bureau of Economics Research, Cambridge. (Working Paper No.1409)
- Bernheim, B. Douglas; Shleifer, Andrei; & Summers, Lawrence H. (1985). *The Strategic Bequest Motive*. Journal of Political Economy 93 (1985): P.1045-1076.
- Branson, H. William. (1989). *Macroeconomic Theory and Policy 3rd Edition*: Harper & Row: p. 253.
- Campbell, David W.; Watanabe, Wako. (1997). *Household Saving in Japan*. Tokyo: University of Tokyo; and Associate Professor, Department of Economics, University of Essex
- Dekle, Robert. (2005). *The Impact of Aging on Saving and Investments Rates in Korea: Projection Using a Small Open Economy Model*. California; Department of Economics – University of Southern California
- Jappelli, Tullio; Modigliani, Franco. (2003). *The Age-Saving Profile and the Life-Cycle Hypothesis*. Italy: Dipartimento di Scienze Economiche - Università Degli Studi di Salerno. (Working Paper No.9)

ภาคผนวก

การคำนวณอายุขัยเฉลี่ยจากตารางชีพ

ตารางชีพ เป็นตารางตัวเลขที่แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการตายและการมีชีวิตอยู่เมื่ออายุต่างๆ ของประชากรกลุ่มหนึ่ง เป็นเครื่องมือทางสถิติที่ใช้คำนวณค่าโอกาสที่จะตายหรือมีชีวิตอยู่ และจำนวนปีโดยเฉลี่ยของชีวิตที่ยังเหลืออยู่หรืออายุขัยเฉลี่ยของประชากรแต่ละอายุนั้นเอง (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2543:194)

ตารางชีพ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2543:195)

1. ตารางชีพสมบูรณ์ (Complete life table) เป็นตารางชีพที่มีข้อมูลการตายและการรอดชีพของทุกๆ อายุเป็นรายปี ตั้งแต่เกิดไปจนถึงอายุสุดท้ายที่มีข้อมูลอยู่
2. ตารางชีพอ่อน (Abridged life table) เป็นตารางชีพที่มีข้อมูลการตายและการรอดชีพของกลุ่มอายุเป็นช่วงๆ ไป เช่น ช่วง 5 หรือ 10 ปี ตารางชีพอ่อนเป็นการย่อตารางชีพสมบูรณ์ซึ่งยาวมากให้สั้นลง ด้วยการจัดกลุ่มเป็นกลุ่มอายุ 5 หรือ 10 ปี ตารางชีพอ่อนให้รายละเอียดที่มากพอสำหรับวัตถุประสงค์ทั่วไป ตารางชีพที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไป เป็นตารางชีพอ่อนที่แบ่งเป็นกลุ่มอายุ 5 ปี โดยมีอายุรายปีเพียงปีเดียวคือ อายุ 0 ปีที่มีการตายมากผิดปกติ หลังจากนั้นเป็นอายุ 1-4 ปี และกลุ่มอายุ 5 ปีเรื่อยขึ้นไป

ตารางชีพ มีฟังก์ชัน (Function) หรือ หัวข้อต่างๆ ต่อไปนี้ (ดังที่แสดงไว้ในตาราง 17)

อายุ อายุของประชากรในตารางชีพ ถ้าเป็นตารางชีพสมบูรณ์ จะใส่อายุแต่ละปี ตั้งแต่ 0,1,2,3...ไปจนถึงอายุสุดท้าย แต่ถ้าเป็นตารางชีพอ่อน จะนิยมจัดเป็นกลุ่มอายุ 5 ปี ยกเว้นในปีเดียวคือ อายุ 0 ปีและอายุ 1-4 ปี หลังจากนั้นก็เป็นกลุ่มอายุ 5 ปีเรื่อยขึ้นไปจนถึงอายุสูงสุด

${}_n P_x$ คือ จำนวนประชากรกลางปีในแต่ละกลุ่มอายุในปีนั้นๆ

${}_n D_x$ คือ จำนวนตายของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุในปีนั้นๆ

${}_n M_x$ คือ อัตราการตายในแต่ละช่วงอายุ x ถึง $x+n$ ปีในปีนั้นๆ

${}_n q_x$ คือ ความน่าจะเป็น (probability) ของการตายในแต่ละช่วงอายุ x ถึง $x+n$ ปีในปีนั้นๆ

l_x คือ จำนวนคนที่มีชีวิตอยู่เมื่ออายุ x ปี ตารางชีพจะเริ่มต้นจากคนที่เกิดมาพร้อมกัน 100,000 คน หรือที่เรียกว่า “ราดิกร์” l_0

${}_n d_x$ คือ จำนวนคนตายในแต่ละช่วงอายุ x ถึง $x+n$ ปีในปีนั้นๆ

${}_n L_x$ คือ จำนวนปีคน (Person-year) ที่มีชีวิตอยู่ระหว่างอายุ x ถึง $x+n$ ปี “ปีคน” คือ ระยะเวลา(ปี)ที่คนมีชีวิตอยู่

${}_n T_x$ คือ จำนวนปีคนทั้งหมดที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปหลังจากอายุ x ปี

e_x คือ อายุขัยเฉลี่ย เมื่ออายุ x ปี (Life expectancy at age x) หรือ จำนวนปีเฉลี่ยที่คนจะมีชีวิตอยู่ต่อไปหลังจากอายุ x ปี

ซึ่ง ${}_nM_x$ และ e_x นี้เอง ที่จะบอกถึง อัตราการตายและอายุขัยเฉลี่ยของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุของปีนั้นๆตามลำดับ

ขั้นตอนการสร้างตารางชีพแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การคำนวณ “อัตราการตายรายอายุ” ของประชากร

ขั้นที่ 2 การคำนวณ “ความน่าจะเป็น” ของการตาย

ขั้นที่ 3 การคำนวณ “จำนวนคนตายในแต่ละอายุ” และ “จำนวนคนเมื่อเริ่มต้นในแต่ละอายุ”

ขั้นที่ 4 การคำนวณ “จำนวนปีคนที่มีชีวิตอยู่ในแต่ละช่วงอายุ”

ขั้นที่ 5 การคำนวณ “จำนวนปีคนทั้งหมดที่มีชีวิตอยู่ต่อไปหลังจากอายุ x ปี”

ขั้นที่ 6 การคำนวณ “อายุขัยเฉลี่ย”

ขั้นตอนที่ 1 การคำนวณ “อัตราการตายรายอายุ” ของประชากร

อัตราการตายรายอายุ (${}_nM_x$) : Age specific death rate ได้มาจากการหารจำนวนประชากรที่ตายในแต่ละกลุ่มอายุ ด้วยจำนวนประชากรกลางปีของแต่ละกลุ่มอายุนั้นๆ

$${}_nM_x = {}_nD_x / {}_nP_x$$

เมื่อ ${}_nD_x$ คือ จำนวนตายของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุ x ปี

${}_nP_x$ คือ จำนวนประชากรกลางปีในแต่ละกลุ่มอายุ x ปี

ขั้นตอนที่ 2 การคำนวณ “ความน่าจะเป็น” ของการตาย

ความน่าจะเป็นของการตายรายอายุ (${}_nq_x$) : Probability of dying ได้มาจากการหารจำนวนประชากรที่ตายในแต่ละอายุ ด้วยประชากรเมื่อต้นปีของกลุ่มอายุนั้นๆ

$${}_nq_x = n \times {}_nM_x / 1 + [n \times (1 - {}_na_x) \times {}_nM_x]$$

เมื่อ n คือ ช่วงอายุ(จำนวนปี)ในแต่ละกลุ่มอายุ

${}_na_x$ คือ ค่า “Seperation factors” ซึ่งเป็นสัดส่วนของจำนวนปีเฉลี่ยที่คนที่ตายในระหว่างอายุ x ถึง $x+n$ ปีนั้นจะมีชีวิตอยู่ ซึ่งในกลุ่มอายุที่มากกว่า 5 ปีขึ้นไป ค่า Seperation factors ของกลุ่มอายุต่างๆ จะมีค่าเท่ากันคือ 0.5 เพราะเป็นข้อสมมติที่ให้การตายกระจายเท่าๆกันตลอดทั้งปี แต่สำหรับในกลุ่มเด็กทารกอายุต่ำกว่า 1 ปี และเด็กที่มีอายุ 1-4 ปี การกระจายการตายในช่วงแรกของชีวิตจะไม่เท่ากัน อายุยิ่งน้อย โอกาสที่จะตายยิ่งมาก หรือความน่าจะเป็นในการตาย ในช่วงครึ่งแรกของอายุจะสูงกว่าในช่วงครึ่งหลังของอายุ ซึ่งการตายของเด็กทารกอายุต่ำกว่า 1 ปีนั้น ประมาณได้ว่า ร้อยละ 90 ตายในช่วง 6 เดือนแรกของชีวิต และ ที่เหลือร้อยละ 10 จะตายในช่วง 6 เดือนหลัง

ส่วนการตายของเด็กอายุระหว่าง 1-4 ปี ประมาณได้ว่า ร้อยละ 60 ตายในช่วง 2 ปีแรกของชีวิต และ ที่เหลือร้อยละ 40 จะตายในช่วง 2 ปีหลัง

ดังนั้น ค่า ${}_1a_0$ เท่ากับ 0.1 และ ${}_4a_1$ เท่ากับ 0.4

การหาค่า ${}_nq_x$ จะคำนวณในทุกๆกลุ่มอายุ ยกเว้นกลุ่มอายุสุดท้ายที่เป็นกลุ่มอายุเปิด ค่า ${}_nq_x$ ของกลุ่มอายุสุดท้ายจะเท่ากับ 1 เสมอ เนื่องจากประชากรในกลุ่มนี้ต้องตายไปหมดทุกคนในที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 การคำนวณ “จำนวนคนตายในแต่ละอายุ” และ “จำนวนคนเมื่อเริ่มต้นในแต่ละอายุ”

จำนวนคนตายในแต่ละอายุ ได้จากการคูณจำนวนคนเมื่อเริ่มต้นอายุ ด้วยความน่าจะเป็นของการตายในแต่ละอายุนั้นๆ

$${}_nd_x = {}_nq_x \times l_x$$

โดยที่จำนวนคนเมื่อเริ่มต้นอายุถัดไป (l_{x+n}) ได้มาจากจำนวนคนที่มีอยู่เมื่อเริ่มต้นอายุ x หักด้วยจำนวนคนตายในช่วงอายุ $x+n$ ปีนั้นๆ

$$l_{x+n} = l_x - {}_nd_x$$

ขั้นตอนที่ 4 การคำนวณ “จำนวนปีคนที่มีชีวิตอยู่ในแต่ละช่วงอายุ”

เป็นการคำนวณจำนวนคนที่มีชีวิตให้กลายเป็น จำนวนปีที่คนมีชีวิตอยู่ในช่วงอายุนั้นๆ

$${}_nL_x = n \times [l_{x+n} + ({}_na_x \times {}_nd_x)]$$

โดยในเด็กกลุ่มอายุต่ำกว่า 1 ปี และ เด็กกลุ่มอายุระหว่าง 1-4 ปี จะใช้ค่า Separation factors เท่ากับ 0.1 และ 0.4 ตามลำดับ

และในกลุ่มอายุสุดท้าย เป็นกลุ่มอายุเปิด (อายุ 85 ปีขึ้นไป) ซึ่งทุกคนจะต้องตายหมด ดังนั้น ในการคำนวณจำนวนปีคนที่มีชีวิตอยู่ของคนในกลุ่มอายุสุดท้าย จึงเป็นดังนี้

$${}_{\infty}L_x = l_x / {}_{\infty}M_x$$

เมื่อ ${}_{\infty}L_x$ = จำนวนปีคนที่มีชีวิตอยู่ในกลุ่มอายุสุดท้าย
 l_x = จำนวนคนที่มีชีวิตอยู่ในกลุ่มอายุนั้นๆ
 ${}_{\infty}M_x$ = อัตราตายรายอายุของประชากรในกลุ่มอายุสุดท้าย

ขั้นตอนที่ 5 การคำนวณ “จำนวนปีคนทั้งหมดที่มีชีวิตอยู่ต่อไปหลังจากอายุ x ปี”

จำนวนปีคนทั้งหมดที่มีชีวิตอยู่ต่อไปจากอายุ x ปี เป็นการรวมจำนวนปีคนในแต่ละกลุ่มอายุ

$${}_nT_x = \sum {}_nL_x$$

คำนวณโดยการรวมปีคนตั้งแต่กลุ่มอายุสุดท้าย ซึ่งอยู่ในตำแหน่งล่างสุดของตารางชีพ บวก ย้อยขึ้นไปทีละชั้นกลุ่มอายุจนถึงอายุ 0 ปี โดยค่า ${}_nT_x$ ที่อายุสุดท้ายจะเท่ากับค่า ${}_{\infty}L_x$

ขั้นตอนที่ 6 การคำนวณ “อายุขัยเฉลี่ย”

เป็นจำนวนปีเฉลี่ยที่คนอายุนั้นๆคนหนึ่ง จะสามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีกกี่ปี เป็นการนำ จำนวนปีคนที่คาดว่า จะมีชีวิตเหลืออยู่ต่อไป จนกระทั่งทุกคนตายไปทั้งหมดมาหารเฉลี่ยด้วย จำนวน คนที่มีชีวิตอยู่เมื่อเริ่มต้นในแต่ละอายุนั้นๆ

$$e_x = {}_nT_x / l_x$$

และจากขั้นตอนการสร้างตารางชีพทั้ง 6 ขั้นตอนนั้น เราสามารถดูฟังก์ชันทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นได้ ดังในตาราง 17

ตาราง 17 ตารางชีพประชากรไทยเพศชาย ปี พ.ศ. 2547

อายุ (x)	${}_nP_x$	${}_nD_x$	${}_nM_x$	${}_na_x$	${}_nq_x$	${}_nI_x$	${}_nd_x$	${}_nL_x$	${}_nT_x$	e_x
0	387,754	9,539	0.02460	0.1	0.02407	100,000	2,407	97,834	6,952,422	69.52
1-4	1,693,137	1,524	0.00090	0.4	0.00359	97,593	351	389,532	6,854,588	70.24
5-9	2,488,715	1,699	0.00068	0.5	0.00341	97,243	331	485,385	6,465,056	66.48
10-14	2,521,797	1,606	0.00064	0.5	0.00318	96,911	308	483,786	5,979,671	61.70
15-19	2,444,578	5,367	0.00220	0.5	0.01092	96,603	1,055	480,379	5,495,885	56.89
20-24	2,694,195	7,032	0.00261	0.5	0.01297	95,549	1,239	474,646	5,015,506	52.49
25-29	2,787,891	9,520	0.00341	0.5	0.01693	94,310	1,597	467,557	4,540,861	48.15
30-34	2,830,775	12,750	0.00450	0.5	0.02227	92,713	2,065	458,404	4,073,304	43.93
35-39	2,773,753	13,803	0.00498	0.5	0.02458	90,648	2,228	447,672	3,614,900	39.88
40-44	2,498,946	14,330	0.00573	0.5	0.02827	88,421	2,499	435,854	3,167,228	35.82
45-49	2,072,895	14,675	0.00708	0.5	0.03478	85,921	2,989	422,135	2,731,373	31.79
50-54	1,614,397	15,420	0.00955	0.5	0.04664	82,933	3,868	404,993	2,309,239	27.84
55-59	1,158,626	14,998	0.01294	0.5	0.06269	79,064	4,957	382,930	1,904,246	24.08
60-64	956,345	16,594	0.01735	0.5	0.08315	74,108	6,162	355,133	1,521,315	20.53
65-69	796,961	20,145	0.02528	0.5	0.11887	67,946	8,077	319,535	1,166,183	17.16
70-74	566,218	21,297	0.03761	0.5	0.17190	59,869	10,292	273,614	846,647	14.14
75-79	341,503	19,962	0.05845	0.5	0.25500	49,577	12,642	216,279	573,034	11.56
										9.66
										8.69

ที่มา : ปราโมทย์ ประสาทกุล และ ปัทมา ว่าพัฒนางศ์. 2544. ตารางชีพ: เครื่องมือสำคัญทางประชากรศาสตร์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ตาราง 18 ค่าวิกฤติของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment correlation coefficient) (Two-tail)

df = n-2	0.100	0.050	0.020	0.010
1	0.988	0.997	0.9995	0.9999
2	0.900	0.950	0.980	0.990
3	0.805	0.878	0.934	0.959
4	0.729	0.811	0.882	0.917
5	0.669	0.754	0.833	0.874
6	0.622	0.707	0.789	0.834
7	0.582	0.666	0.750	0.798
8	0.549	0.632	0.716	0.765
9	0.521	0.602	0.685	0.735
10	0.497	0.576	0.658	0.708
11	0.476	0.553	0.634	0.684
12	0.458	0.532	0.612	0.661
13	0.441	0.514	0.592	0.641
14	0.426	0.497	0.574	0.623
15	0.412	0.482	0.558	0.606
16	0.400	0.468	0.542	0.590
17	0.389	0.456	0.528	0.575
18	0.378	0.444	0.516	0.561
19	0.369	0.433	0.503	0.549
20	0.360	0.423	0.492	0.537
21	0.352	0.413	0.482	0.526
22	0.344	0.404	0.472	0.515
23	0.337	0.396	0.462	0.505

ที่มา : Guiford, J.P. and Fruchter, Benjamin. *Fundamental Statistics in Psychology and Education*. Singapore : McGraw – Hill, 1978.

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ สกุล	นางสาวกรรณิการ์ มูลประดับ
วันเดือนปีเกิด	18 มกราคม พ.ศ.2521
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	121 ซอยพระรามที่ 2 ซอย 37 ถนนพระรามที่ 2 แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ผู้ช่วยผู้จัดการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัท พลัสท แอนด์ พรินท์ จำกัด 2/2 ถนนสุขุมวิท 16 แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2538	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาการบัญชี จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตจักรพงษ์ขุนนารถ
พ.ศ. 2540	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาการเงินการธนาคาร จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ
พ.ศ. 2546	บริหารธุรกิจบัณฑิต วิชาเอกการเงินการธนาคาร จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2552	เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ